

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		л	П	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
<i>Кредит1. Технологічний підхід і новітні інформаційні технології в сучасній освіті.</i>						
Тема 1. Технологічний підхід і новітні інформаційні технології в сучасній освіті.	14	1	2			11
Тема2.Сутність та особливості педагогічної технології. Елементи педагогічної технології у фізичній культурі й спорті.	16	1	4			11
Разом за кредит	30	2	6			22
<i>Кредит2. Технологія функціонування системи фізичного виховання.</i>						
Тема3.Технологія функціонування системи фізичного виховання.	15	1	2			12
Тема 4. Технологія формування творчої особистості вчителя фізичної культури.	15	1	2			12
	30	2	4			24
<i>Кредит3.Вплив педагогічної технології фізичної культур на особистість школяра.</i>						
Тема5.Вплив педагогічної технології фізичної культури на особистість школяра.	16	2	4			10
Тема 6. Технологія організації групової навчальної діяльності.	14	2	2			10
Разом за кредит	30	4	6			20
Усього годин	90	8	16			66

4.1 Структура навчальної дисципліни (заочна форма)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усьог о	у тому числі				
		л	П	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7

Кредит1. Технологічний підхід і новітні інформаційні технології в сучасній освіті.						
Тема 1. Технологічний підхід і новітні інформаційні технології в сучасній освіті.	15	1	4			10
Тема2.Сутність та особливості педагогічної технології. Елементи педагогічної технології у фізичній культурі й спорті.	15	1	4			10
Усього годин	30	2	8			20
<i>Кредит2. Технологія функціонування системи фізичного виховання.</i>						
Тема3.Технологія функціонування системи фізичного виховання.	14	1	2			11
Тема 4. Технологія формування творчої особистості вчителя фізичної культури.	16	1	4			11
Усього годин	30	2	6			22
<i>Кредит3.Вплив педагогічної технології фізичної культур на особистість школяра.</i>						
Тема5.Вплив педагогічної технології фізичної культури на особистість школяра.	15	2	4			9
Тема 6. Технологія організації групової навчальної діяльності.	15	2	4			9
Усього годин:	30	4	8			18
Усього годин:	90	8	22			60

Тема 1. Технологічний підхід і новітні інформаційні технології в сучасній освіті.
Тема2.Сутність та особливості педагогічної технології. Елементи педагогічної технології у фізичній культурі й спорті.

Лекція 1.

Тема: Технологічний підхід і новітні інформаційні технології в сучасній освіті. Сутність та особливості педагогічної технології. Елементи педагогічної технології у фізичній культурі й спорті.

Мета: Ознайомити студентів з технологічним підходом і новітніми інформаційними технологіями в сучасному світі, з сутністю та особливостями педагогічної технології, її елементи у фізичній культурі та спорті.

Завдання :

1. Ознайомити студентів з головними компонентами у технологічному підході.
2. Ознайомити студентів з новітніми інформаційними технологіями в сучасному світі.
3. Ознайомити студентів з сутністю педагогічної технології.
4. Ознайомити студентів з особливостями педагогічної технології.
5. Ознайомити студентів з елементами педагогічної технології у фізичній культурі та спорті.

Ключові слова: комп'ютерні розробки, освітня, навчання, виховання, механізм впливу на учня, педагогічна технологія, структурні елементи технології, технологічний процес.

Основі поняття: стратегічний напрям загальної середньої освіти, технологія становлення майбутніх фахівців фізичної культури,

Уведення в навчальний процес курсу “Сучасні технології викладання спортивних дисциплін ” можна розглядати, з одного боку, як тісний взаємозв'язок формування пріоритетної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до роботи з учнями сучасної школи, а з іншого – як становлення особистості майбутнього громадянина України в контексті технології навчально-виховного процесу.

Протягом останнього десятиліття з'явилося чимало наукових доробок із питань технологізації освіти та виховання з використанням окремих методів викладання. Світовий і вітчизняний досвід свідчать, що засоби фізичної культури та спорту мають універсальну здатність комплексно вирішувати проблеми підвищення рівня здоров'я населення, виховання й освіти дітей та молоді. У той же час науковці звертають увагу на недоліки фізичної культури, які мають місце в роботі з учнями, зокрема недостатнє володіння методологічним матеріалом та економічними знаннями. Учнівська

молодь здебільшого застосовує фактологічну методологію, уміє відтворювати знання на практиці, але лише в знайомих ситуаціях уміє інтегрувати нові знання.

Технологія становлення майбутніх фахівців фізичної культури й спорту – один із факторів формування здорового способу життя кожної людини. Головними її компонентами є:

- 1) поліпшення фізкультурно-спортивної роботи безпосередньо в навчальних закладах (школах, коледжах, ВНЗ);
- 2) розширення мережі спортивних шкіл;
- 3) створення фізкультурно-оздоровчих клубів;
- 4) проведення масових фізкультурно-спортивних заходів.

Удосконалення технології фізичного виховання безпосередньо в загальноосвітній школі передбачає збільшення обсягу занять із фізичної культури, організацію позакласної роботи, залучення кожної дитини, підлітка, старшокласника до нових спортивно-оздоровчих програм.

Загалом, технологія фізичної культури розглядається в цілісній концепції формування особистості. Більш конкретно її можна охарактеризувати як систему, яка містить низку завдань:

- 1) формування позитивного ставлення дитини чи групи дітей до фізичної культури;
- 2) підвищення знань школярів про фізичну культуру;
- 3) створення таких умов, де соціальні відносини між дітьми, підлітками, молоддю відбуваються в ході реалізації фізичних цінностей.

Стратегічний напрям загальної середньої освіти має бути чітко розроблений на перспективу з метою досягнення структурності соціального, економічного та культурного розвитку системи шкільної освіти. Перед освітянами стоїть завдання виховання учня, котрий уміє самостійно вчитися, творчо працювати й жити, самостійно формувати мету та шляхи її досягнення. Для пріоритетів освіти сьогодення необхідні:

- гнучка адаптація учнів до сучасних умов;
- уміння бачити проблему, знаходити шляхи її вирішення;
- уміння розмірковувати, де набуті знання можуть бути реалізовані в дійсності;

- здатність генерувати нові ідеї й творчо мислити;
- грамотність апелювання інформацією;
- комунікабельність, контактність в оточуючому середовищі, уміння працювати з колективом і виходити з будь-яких конфліктних ситуацій;
- саморозвиток особистості.

Головним для розвитку особистості в системі освіти є вдосконалення педагогами своїх знань, умінь і навичок; технологізація навчально-виховного процесу, яка надає вчителю право вибору певних механізмів у реальному навчальному процесі з урахуванням інтересів і творчої індивідуальності кожного учня (спортсмена).

Отже, вибір освітньої технології – це вибір стратегії пріоритетів, спільна система взаємодії “учень – учитель” у навчанні й вихованні, це стиль роботи вчителя з учнями. Механізм впливу на учня включає:

емоційно-психологічний стан, загальний рівень вікового та культурного розвитку, сформованість взаємовідносин, духовний та інтелектуальний розвиток. Учитель будь-якого фаху повинен бачити перед собою дитину, знати й розуміти вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на її формування. Становлення особистості школяра потребує системи, спрямованої як на перспективу, так і на конкретний педагогічний результат.

Узагальнивши працю науковців минулого над поняттям “Технологічний процес”, можна визначити дві основні проблеми:

- уміння бачити іншу людину, охарактеризувати її за формою поведінки, психологічним станом, ставленням до оточуючого середовища;
- уміння в зрозумілій і цікавій формі відтворити особистісне ставлення та цим впливати на відносини “вчитель–учень”, “тренер–спортсмен”.

У XVI ст. М. Монтень розробив низку педагогічних позицій, які є дуже цінними (рис. 1).

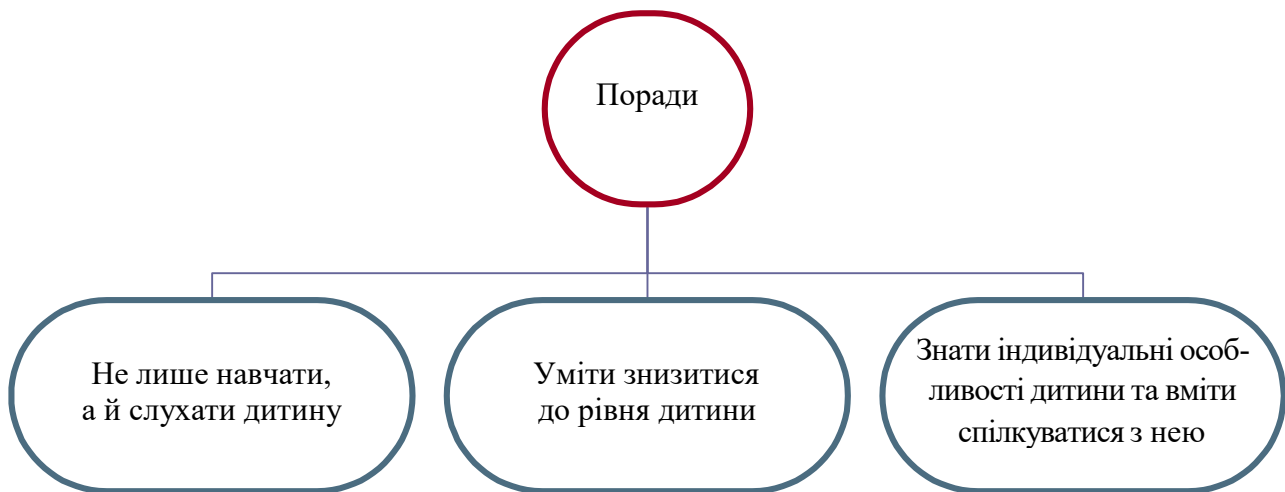

Рис. 1. Педагогічні поради М. Монтеня

У підручнику Я. А. Коменського “Велика дидактика” міститься комплекс технологічних принципів навчання й виховання учнів (рис. 2).

Д. Локк (1632–1704) стверджував, що навчання – це не тягар. Він заперечував покарання як засіб впливу на учня, пропонував багаторазове повторення дій, які викликають утруднення в запам’ятовуванні.

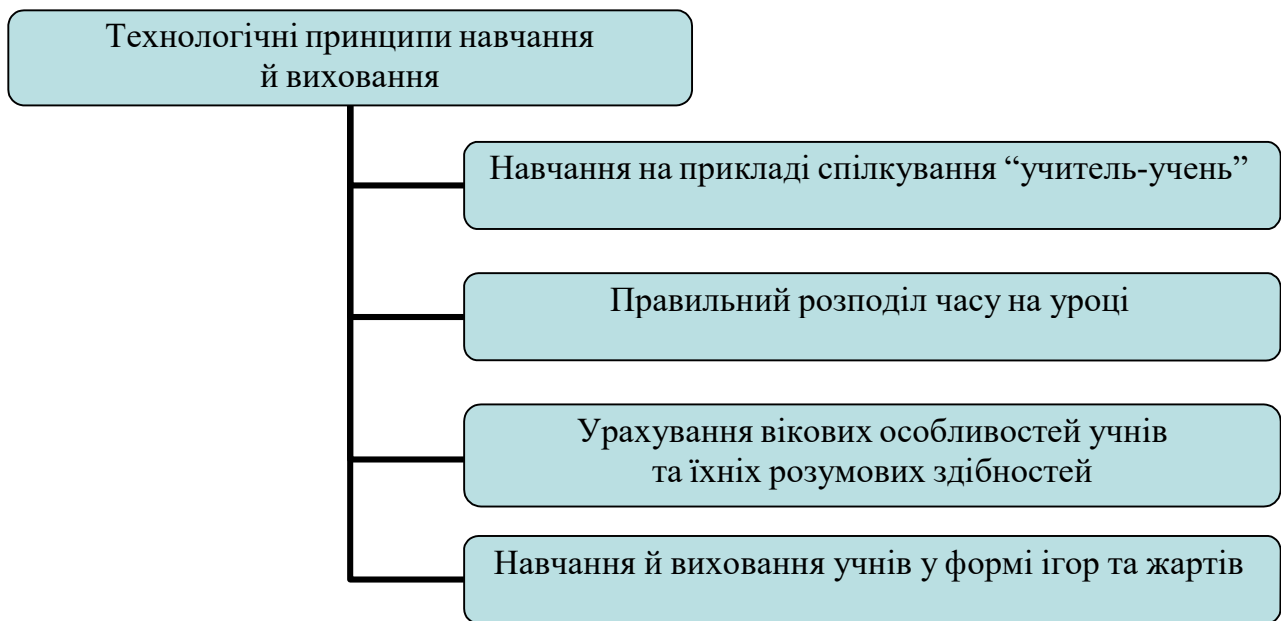

Рис. 2. *Комплекс технологічних принципів навчання й виховання (за А. Я. Коменським)*

І. Песталоцці (1746–1827) мріяв про соціальні зміни суспільства шляхом розвитку людських сил; запропонував ідею різнобічного й гармонійного виховання; наголошував на розвитку індивідуальних здібностей учня; увів поняття “виховуюче навчання”; значну увагу приділяв створенню психологічного клімату та педагогічної технології.

У працях науковців дещо пізнішого періоду також знаходимо чимало порад щодо навчання й виховання як технологічного процесу. Наприклад, К. Д. Ушинський (1824–1870) у своїх працях акцентував увагу на моральному вихованні; радив шанувати гідність кожної особистості, не принижувати дитину; пропонував у навчанні використовувати закони філософії, анатомії, фізіології, психології.

С. Т. Шацький (1878–1934) наголошував на впливі середовища у вихованні дитини; розширив горизонти педагогічної технології; удосконалив і підвищив роль виховання на уроках та за їх межами.

П. П. Блонський (1884–1941) радив у навчальну практику впроваджувати логіку мислення учнів, не нав’язуючи, а вдосконалюючи їхні потреби, ураховуючи при цьому психологічні, фізіологічні й вікові особливості; виступав за створення оптимального для учня середовища. Ставлячи високі вимоги до вчителя, він закликав: “Вчителю, стань людиною, тому що лише різностороння людина здатна

виховувати”. Тонкий і мистецький підхід до дитини з метою розкриття палітри її почуттів, співпереживань із нею, за словами П. П. Блонського, мають наповнювати душу педагога героїзмом і поезією.

А. С. Макаренко (1888–1939) у своїх працях вільно апелював терміном “педагогічна техніка” й використовував педагогічну технологію. По суті, усі його твори є не що інше, як розробка й реалізація технологічного підходу в педагогічній теорії та практиці. Педагог визначив три провідних компоненти в технологічному процесі:

- виховання в колективі;
- майстерність педагога;
- виховання з урахуванням віку й індивідуальних особливостей дитини.

Провідними у вихованні, на його думку, є педагогічні операції, із яких і складається педагогічний процес. Будь-яка операція має відповідну мету. Вона може виступати головною та другорядною. Основна виховна мета операцій полягає в педагогічному впливі колективу на окрему особистість чи групу осіб, у досягненні гармонійного взаєморозуміння між адміністрацією, вихователями й окремими учнями, з якими раніше були конфлікти. Співвідношення цих операцій може змінюватися, але кінцевий результат залежатиме від поставлених завдань.

В. О. Сухомлинський (1918–1970) у спілкуванні з дітьми особливу увагу звертав на інтелектуальність кожної особистості; він заперечував вилучення дитини з її середовища. Кожен вплив на особистість учня повинен розвивати його. Педагог гостро виступав проти покарання як педагогічного засобу: “Школа і приниження дитини – несумісні”.

У 60-х рр. ХХ ст. педагогічна технологія отримала статус офіційного існування. У місті Тула розроблено перші програми з педагогічної техніки. Із часом з’явилися соціальні положення з позиції педагогічної технології, зокрема поєднання вимогливості й поваги до учня. Проте слід відзначити, що не всі науковці та вчителі сприймали ці нововведення. Серед тих, кому педагогічна технологія імпонувала, можна назвати В. А. Леву, А. А. Леонтєва, А. А. Бодальова.

Починаючи з 70-х рр. ХХ ст., педагогічну техніку за допомогою театральної педагогіки втілено в діяльність педагогічних ВНЗ, де увагу акцентовано на мовному впливі, диханні, голосі, дикції, наголосі, інтонації, логіці побудови фраз.

Подальший розвиток педагогічної технології пов'язаний із визначенням компонентів педагогічної майстерності.

М. А. Верб, В. Г. Куценко в наукових працях до основних компонентів педагогічної майстерності віднесли психолого-педагогічну ерудицію, професійні здібності, педагогічну техніку, яка сприймається науковцями як різнобічні прийоми особистісного впливу вчителя на учнів.

У 80-х рр. ХХ ст. у навчальні плани вищих закладів освіти введено безперервну педагогічну практику, спецкурси, нові форми занять із дисциплін “ педагогічна техніка ” та “ основи педагогічної майстерності ”.

Наявність новітніх інформаційних технологій у сучасній освіті пояснюється тим, що в суспільстві нашої країни відбулося чимало змін у нових засобах створення, збереження, передачі й використання корисної інформації. Перед значною часткою освічених людей виникає потреба опрацювання нової інформації. Саме комп'ютерні та комунікаційні технології є цілком очевидними проявами інформаційної революції.

На етапі сьогодення значна частка педагогів намагається знайти шляхи адаптації школи до сучасного світу, тому їхня зацікавленість комп'ютеризацією зрозуміла.

На думку значної кількості людей, комп'ютер – це нова технологія навчання, яка спонукає на творчий розвиток дітей, звільняє від нудного традиційного навчання, сприяє розробці нових ідей, дає можливість дітям і дорослим вирішувати складні проблеми, краще підготуватися до життя й здобути матеріальні блага.

Розглядаючи питання нових інформаційних технологій навчання, слід звернути увагу на *історичні передумови* їх виникнення. Розробка комп'ютерних технологій навчання в Україні почалася в середині 70-х рр. і розвивалася переважно у вищій школі. Найбільшого розповсюдження в той час набули *автоматизовані навчальні системи*. Оскільки обчислювальна техніка була дорогою та

недоступною, то можливості використання таких систем були обмежені. Загалом ті надбання склали довгострокові й тестувальні системи, побудовані за принципом програмованого навчання.

Із часом новітні інформаційні технології як предмет інформатики в школі стали викладатися згідно з навчальними програмами за двома змістовими лініями – інформаційно-логічних моделей та інформаційних технологій. Як нові методи й засоби навчання вони відкрили учням доступ до нетрадиційних джерел інформації, сприяли розвитку професійних навичок і підвищенню ефективності самостійної роботи, дали змогу реалізувати принципово нові форми та методи навчання.

Учителі, працюючи з інформаційними технологіями (комп'ютерами), підвищують свою інформаційну обізнаність, створюють можливість для управлінської діяльності не лише в школі, а й у світовій системі освіти. Тобто, розглядаючи питання новітніх інформаційних технологій у сучасній освіті, спираючись на концептуальні положення, можна стверджувати, що педагогічні технології донедавна пов'язували лише із застосуванням у навчанні технічних засобів програмового навчання. Останнім часом під педагогічними технологіями розуміють нові наукові підходи до аналізу й організації навчання – технології навчання чи технології навчального процесу. Таким чином, педагогічна технологія включає в себе дві групи питань: перша – пов'язана із застосуванням ТЗН, друга – з їх організацією.

Із програмовим навчанням тісно поєднується навчальне телебачення, за допомогою якого демонструються складні навчальні комплекси, що об'єднують можливості лінгафонних кабінетів із телебаченням і методикою програмового навчання.

Більш складним, але дуже перспективним є використання із навчальною метою електронно-обчислювальних машин (ЕОМ). Методика організації роботи частіше зводиться до діалогу між учнем та ЕОМ, основною метою якого є перевірка знань, отриманих із традиційних джерел.

Вищеназвані напрями педагогічної технології як використання в

навчальному процесі технічних засобів та програмового навчання взаємопов'язані з одного боку, з реалізацією досягнень технології, а з іншого – із розвитком педагогічної теорії.

Інша галузь – “технологія навчального процесу” – об'єднує широке коло проблем, пов'язаних з аналізом навчального матеріалу та організацією навчальної діяльності.

Розглядаючи сучасні педагогічні технології з погляду професійної підготовленості на основі набутих знань, умінь і навичок під час навчання у вищому навчальному закладі, слід зазначити, що ця проблема в першому десятиріччі XXI ст. набуває важливого значення й висвітлює теоретичні можливості підготовки майбутнього педагога, у тому числі й фахівця із фізичної культури та спорту.

Педагогічна технологія як система наукових знань покликана оптимізувати й забезпечити суб'єктивність виховного процесу, де виховання виступає як спеціальна спрямована діяльність, де школа, вчителі не є єдиними вихователями. Не менш значущими при цьому є сім'я, суспільство, народ, релігія, мова й природа. Виховання в широкому розумінні – це об'єктивний процес, який здійснюються незалежно від бажання й волі вчителя, а у вузькому – це серйозний, спланований вплив на дитину з боку дорослих людей чи соціальних інститутів.

К. Д. Ушинський зазначав, що виховання можна розглядати як цілеспрямований процес школи і вплив класу, вчителів, суспільства, громадських організацій, оточуючого світу.

Таку думку підтримує і сучасний науковець – І. Ф. Козлов. Він характеризує виховання як об'єктивно закономірне суспільне явище, що виникло в ході історичного розвитку, а не з чієїсь свідомої волі чи бажання.

Таким чином, виховання підростаючого покоління – це об'єктивні закономірності життєвого явища, у ході якого здійснюються засвоєння виробничого й життєвого досвіду людства та практична діяльність педагога, який сприяє цьому засвоєнню. У цьому випадку увага акцентується на діяльності дитини, яка особистим інтелектуальним і духовним зусиллям засвоює накопичений людством досвід.

Загальновідомо, що однакових людей немає. Кожна людина по-своєму сприймає впливовість виховних процесів і ті накопичення, які були вироблені людством протягом світового розвитку. Тут доцільно навести вислів ще одного вченого – В. М. Коротова, який стверджує, що виховання – це не те, що роблять

із дітьми, а те, що з нами самими відбувається.

Розглядаючи проблему сутності й особливостей педагогічної технології, доцільно розглянути й проаналізувати різні підходи науковців ХХ ст. Наприклад, Б. Т. Лихачов педагогічну технологію розглядав із двох боків: 1) як сукупність психологічних настанов, що визначають спеціальний набір і поєднання форм, методів та прийомів навчання, виховних засобів; 2) як педагогічну технологію й організаційно-методичний інструментарій педагогічного процесу.

І. Волков тлумачить педагогічну технологію як систему дій учителя й учнів, які слід виконувати для оптимальної реалізації навчального процесу.

На думку П. Москаленка, технологія в освіті – це певна діяльність і операції моделювання, що дає можливість оптимізувати й корегувати навчально-виховний процес.

В. О. Сластьонін убачає в педагогічній технології закономірну діяльність, яка реалізує науково обґрунтований процес і володіє більш високим ступенем ефективності, надійності, гарантованого результату, ніж за традиційних методів навчання.

Отже, можемо зробити висновок, що спільним у всіх визначеннях педагогічної технології для підвищення навчального процесу є розвиток учнів, що відбувається постійно, але вектор цього розвитку може змінюватися й тому завдання вчителя – спрямовувати виховний процес у бік досягнення дитиною людської культури, не нав'язуючи своїх ідей, а сприяючи самостійному засвоєнню досвіду.

На думку науковців, учених та вчителів-практиків, проблеми технології в навчанні й вихованні пов'язані з відповідями на такі питання:

– що відбувається з дитиною коли вона співвідноситься з оточуючим світом?

– за якими законами здійснюється розвиток особистості учня?

– чи має вчитель (вихователь, тренер) чітко визначену мету, чи розуміє, до чого необхідно прагнути, яких результатів потрібно досягнути?

У процесі розвитку особистості слід пам'ятати, що вона розвивається лише тоді, коли проявляє інтелектуальну звичку й операційно-трудова активність. Результатом такої активності стають нові властивості самої особистості, у якій відбуваються фізичні зміни організму, створюються нові умови для подальшого розвитку характеру, активності, тобто особистість формується незалежно й вільно. Якщо вищезазначене сприймається учнем (спортсменом), тоді він самостійно виробляє своє світосприйняття як до людей, так і до оточуючого світу. Силоміць змусити дитину саме так ставитися до когось чи до чогось, як би це хотілося педагогу, – неможливо, у зв'язку з

тим, що позиція відносин здійснюється кожною людиною суб'єктивно. Усе це підтверджує той факт, що в освіті мають створюватись умови для формування в кожного учня ціннісних орієнтацій. Зрозуміло, для цього необхідно вміло підходити до особистості та, передаючи людський досвід, зберегти право вільного вибору на рівні сучасної культурної й освіченої людини. Звідси й постає необхідність технологічного підходу з чітко поставленою метою, з урахуванням індивідуальних особливостей, прагнення до розвитку, підтримки вчителем (тренером) вимог дитини.

Розвиток дитини (учня) відбувається тоді, коли вона сама проявляє активність і взаємодіє з оточуючим світом. Характер цієї активності визначається суб'єктивно вільним ставленням особистості. Педагогічний вплив має орієнтувати виховання на певне ставлення до соціальних цінностей. Вплив педагога й весь процес взаємодії з дитиною має відбуватися на рівні сучасної культури відповідно до мети виховання. Чим різноманітніше й повніше людина сприймає оточуючий світ, тим більше інформації вона отримує, тим освіченішою стає.

Майбутньому вчителю потрібно знати, що процес відображення набутих знань відбувається невимушено, спонтанно, якщо учень стає співучасником будь-якої діяльності. Цей процес може відбуватися й більш позитивним шляхом, якщо і педагог, і батьки виступають як джерело знань.

Отже, педагогічний вплив – це особливий вид діяльності педагога, спрямований на розкриття потенціальних можливостей дитини. Він містить у своїй основі структурні елементи технології, зокрема:

- мету, яка виражає певний результат;
- мотивацію, що розкриває соціально-особистісні значущі причини суб'єкта, який здійснює діяльність;
- засоби як необхідний і достатній інструмент здійснення діяльності;
- безпосередні дії (операції);
- оцінку й відповідне коригування.

Завдання технологічного впливу полягає в активізації учнів, їх оснащенні засобами здійснення діяльності, стимулюванні в них індивідуального вибору, де велику роль у розв'язанні зазначених завдань відіграють функції педагогічного впливу, зокрема:

- ініціювання активності;
- забезпечення засобами діяльності;
- стимулювання індивідуального вибору.

Вищезазначене стверджує, що реалізація вказаних функцій педагогічного впливу забезпечується педагогічною технологією, яка науково обґрунтовує професійний вибір операційного впливу педагога на взаємодію учня зі світом,

формує його ставлення до оточуючого, гармонійно поєднує свободу особистісного прояву й соціокультурну норму.

Педагогічна технологія – це не рецептура безперечного використання, яка гарантує результат, а закономірність у прикладному значенні, де значну роль відіграють характер діяльності вчителя (тренера) й особистісний компонент. Отже, процес розробки педагогічних технологій містить цілу систему складників, а саме: професійні вміння педагога, оволодіння та використання необхідних знань, умінь підходити до всіх справ творчо в будь-якій педагогічній ситуації.

Відповідне місце в педагогічній технології посідають загальні функції педагогічного впливу й оволодіння технологічними вміннями.

В освітній практиці педагогічна технологія може функціонувати на таких рівнях:

- загальнопедагогічному;
- предметно-методичному;
- локальному (модульному).

У зв'язку з цим необхідно чітко усвідомити розмежування понять технології освіти, зокрема:

– *освітньої технології*, яка відображає розвиток і розв'язання таких завдань, як освіта, прогнозування освіти, проектування (планування). Сюди ж можна віднести концепцію освіти, освітні закони, освітні системи (відображення того, що ми розглядаємо в законі України “Про освіту”);

– *педагогічної технології*, що відображає модель навчально-виховного процесу в закладі; об'єднує зміст, форми, методи й засоби; може поєднувати спеціалізовані технології, зокрема електронні, цифрові, поліграфічні, валеологічні;

– *технології навчання*. Цей тип технології моделює шлях засвоєння конкретного навчального матеріалу. Технологія навчання наближається до окремої методики. Існує дидактична технологія, яка у своїй основі містить зміст та форми навчання. Важливим її аспектом є співвідношення дидактичної технології з теоретичною та практичною діяльністю.

Технологічний процес можна характеризувати як систему технологічних одиниць з орієнтуванням на конкретний педагогічний результат. У технологічно-виховному процесі велику роль відіграють методика творчих справ, методика організації колективу, система виховної роботи, система форм і засобів вивчення певних тем навчального курсу, організація практичних занять, виконання фізичних вправ на витривалість, швидкість тощо.

Значна роль у навчально-виховному процесі належить учителю (тренеру). Надзвичайно важливе значення має рівень його майстерності, від якого значною мірою залежать розвиток дитини та психологічний клімат у

колективі.

Відповідно до призначення педагогічної технології можна визначити такі її функції: “відкриття” учня на спілкування, “співучасть” його у спілкуванні, “підвищення статусу” учня в педагогічному спілкуванні.

Розглядаючи кожну з них більш детально, слід відзначити, що, наприклад, функція “відкриття” учня на спілкування створює на уроці більш комфортні умови. У стані психологічної незалежності дитина краще розвивається, проявляє сміливість, не боїться здаватися смішною або потрапити в немилість до вчителя.

Без реалізації функції “відкриття” важко визначити ставлення учня до спілкування. Ця функція сприяє розумінню істинного ставлення дитини до співрозмовника й допомагає вчителю (вихователю, тренеру) планувати подальшу спільну роботу. За допомогою технологічних операцій вона практично втілюється в життя та працю учня.

Функція “співучасті” учня в педагогічному спілкуванні простежується в результаті аналізу процесу взаємодії вчителя й учня, де учень зникає до запропонованих дій, форм і методів роботи вчителя, хоча інколи вчитель (тренер) і нав’язує свої ідеї в спілкуванні. До цієї функції можна віднести:

- *прийняття* учня, тобто визначення педагогом рівня його розвитку й вихованості, виявлення характеру взаємодії з дитиною. Спираючись на позитивне в учневі, педагог стимулює розвиток його позитивних рис;

- *прохання* про допомогу з метою підвищення рейтингу учня. Проте прохання має бути доступним для виконання, а звертання – етичним;

- *дотримання* оптимістичної межі як технологічної операції, яка підносить учня над його проблемами.

Велике значення в діяльності вчителя (тренера) належить використанню технологічного підходу в педагогічній оцінці як філософській категорії, що пояснює ставлення до соціальних явищ, людської діяльності, поведінки тощо.

Відомо, що вчитель (тренер) у своїй діяльності постійно використовує оцінку, яка виставляється в балах або в такій формі, як “відмінно”, “добре”, “погано”. Тобто оцінка в цьому випадку означає встановлення ступеня якості отриманих знань учнем.

Працюючи з учнями, вчитель формує та коректує ціннісні відношення своїх учнів, морально-етичні норми виховних впливів. До функцій педагогічної оцінки слід віднести поняття “рівень ціннісних відносин”, “стимулювання діяльності”, “корекція виконання вправ та окремих дій”. Оціночна реакція вчителя створює комфортні психолого-педагогічні умови для особистісного зростання кожного учня.

У практичній діяльності фахівці педагогічної галузі мають використовувати технологічні правила, зміст яких позитивно впливає на

елементи педагогічної технології взаємовідносин учителя (тренера) й учнів (вихованців), а саме:

- заохочення як оцінку домінанта;
- співпрацю педагога й учня, що сприяє вирішенню незрозумілих питань;
- установлення особистісного контакту, який досягається застосуванням вербальних, візуальних і тактовних засобів (за допомогою слів-звертань: “будь ласка”, “прошу Вас”; візуальний контакт – контакт очей, який передає свій настрій, симпатію, вимогу; тактовний контакт – як тонкий (інтимний) вид комунікації, доторкання до книжок, столу, до вчителя, що й сприяє “відкриттю” дитини.

Функція “підвищення статусу” учня в педагогічному спілкуванні іноді сприймається учнем як авансування, що стимулює ціннісні новоутворення.

Існує в практиці й термінологічний бар’єр, що криється в застосуванні вчителем наукових термінів або слів іншомовного походження, значення яких для учнів незрозуміле. Це створює перешкоду в спілкуванні вчителя з учнями, адже лише зрозумілість веде до позиції “ ми ”. Таким чином, застосування цих операцій дає змогу “ розкрити ” учнів на спілкування, а використання технологічних порад сприяє заохоченню в навчанні, виникненню світлих і радісних емоційних почуттів, створює умови для розвитку та поглиблення взаємовідносин учителя й учня.

Іноді в спілкуванні “вчитель–учень” постають такі проблеми, які потребують негайного їх вирішення. Якщо проблема не вирішується, це призводить до виникнення конфліктних ситуацій. Конфлікти можуть виникати з учнями, батьками, учителями, керівниками установ. Але кожен із них може виступати не лише конфліктом, а й протиріччям чи спонуканням до розвитку особистості. Термінологія конфліктів широка. У перекладі з латинської конфлікт – це зіткнення протилежних інтересів чи поглядів. Запобігання конфлікту – творчий акт, і унікального рецепту тут бути не може. Якщо конфлікт уже виник, необхідно визначити позиції сторін, розкрити соціальне й особистісне його значення, посилити соціально цілісну позицію в якісному та кількісному станах.

У сучасній технології існують і додаткові елементи, які сприяють зниженню напруження, викликаного конфліктами, а саме: створення психологічного клімату, позитивні взаємовідносини, етична й благородна поведінка, попередження можливих невдач, застосування аудіовізуального й художнього сенсу в спілкуванні тощо.

У педагогічній технології, особливо пов’язаній із фізичною культурою та спортом, використовують технологічні схеми, технологічні карти, що дає змогу спланувати роботу й постійно рухатися до визначеної мети.

У так званому перехідному періоді технологічної освіти сучасна практика поділяє вчителів на дві категорії: перша – не готові працювати за науковими технологіями, друга – працюють лише на інтуїтивному рівні.

Педагогічна технологія має низку ознак (рис. 3).

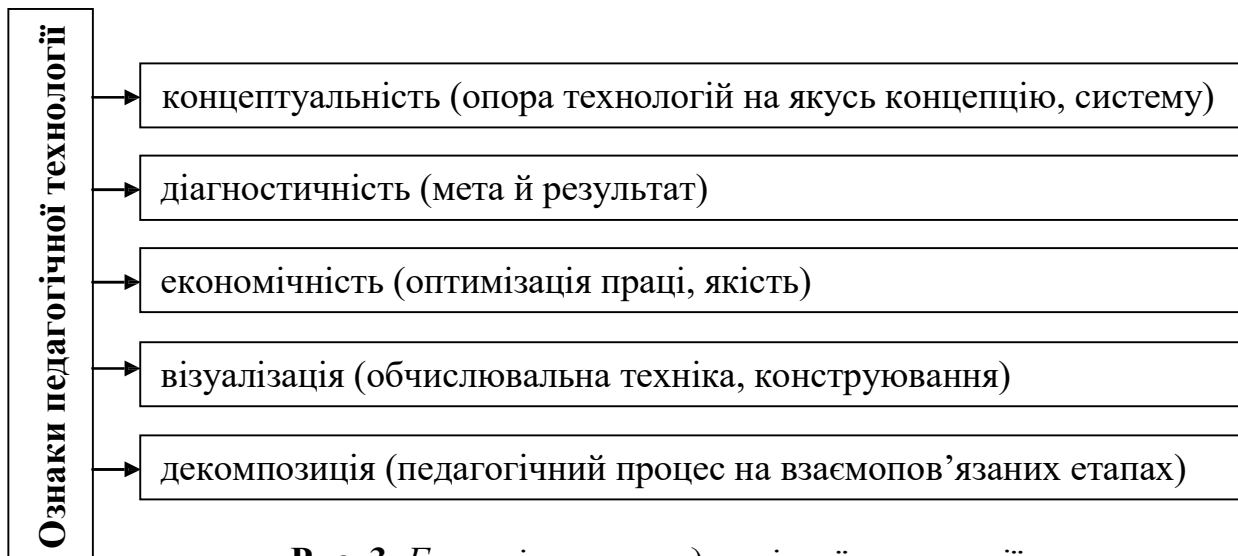

Рис. 3. Головні ознаки педагогічної технології

До критеріїв оцінювання педагогічної технології на етапі проектування належать поділ процесу на етапи, дії, операції, алгоритмічність, технологічна послідовність реалізації етапів виконання дій, операцій, управління.

Критерії оцінювання педагогічної технології на етапі функціонування включають зміст та методи навчання, систему дидактичних засобів, організацію мовлення.

Критерії ефективності результатів застосування педагогічних технологій передбачають засвоєння знань (глибина, усвідомленість, системність, дієвість, міцність, самостійність), розвиток ціннісних орієнтацій, самореалізацію учня й учителя (тренера), зміну відносин у педагогічному процесі, специфічне мислення (проблемність, аналітичність).

Таким чином, сутність та особливості педагогічної технології мають гарантувати досягнення певного рівня навчання й виховання, бути ефективними за результатами, оптимальними за витратою сил.

Моральний аспект технологізації освіти містить у своїй основі взаємодію педагога й учня, відмову від авторитарного стилю мислення, терпимість, схильність до компромісу тощо.

Завдання для самостійної роботи:

- 1.Розкрити зміст стратегічного напрямку розвитку фізичної культури в навчальних закладах.
- 2.Визначити перспективні шляхи реформування освіти.
- 3.Обґрунтувати історичні передумови та роль вчителя фізичної культури в перебудові освітніх завдань на педагогічну технологію освіти.

4. Висвітлити концептуальні положення новітніх інформаційних технологій.
5. Обґрунтувати сутність історичних аспектів виникнення педагогічної технології.
6. Дати роз'яснення різних підходів до поняття “педагогічна технологія в навчанні й вихованні”.
7. Визначити особливості педагогічного впливу технологічного процесу на школярів як структурного елемента.
8. Охарактеризувати педагогічне спілкування та його функції як елемент технології.
9. Розкрити сучасні технології педагогічних вимог у фізичній культурі й спорті.

Тема 3. Технологія функціонування системи фізичного виховання.
Тема 4. Технологія формування творчої особистості вчителя фізичної культури.

Лекція 2.

Тема: Технологія функціонування системи фізичного виховання

Мета: Ознайомити з технологією функціонування системи фізичного виховання

Завдання:

1. Ознайомити студентів із забезпеченням технологічного процесу функціонування системи фізичного виховання.
2. Ознайомити студентів з концептуальними положеннями технології функціонування системи фізичного виховання.

Ключові слова: технологія системи фізичного виховання і спорту, технологічна мета,

Основні поняття: система фізичного виховання, завдання фізичного виховання, концептуальні положення, технологія функціонування системи фізичного виховання.

Для забезпечення технологічного процесу потрібні певні педагогічні умови. Першою й головною умовою є бажання громадян реалізувати свої права на фізичний і духовний розвиток (що передбачено статтею 4 закону України “Про фізичну культуру і спорт”).

Другою умовою є належна матеріально-технічна база й фінансування (спеціальні приміщення, спортивний інвентар, який відповідав би фізичним, естетичним та гігієнічним потребам, здійснення рекреації, де змогли б займатися громадяни різного віку).

Третя (визначальна) умова – забезпечення галузі фізичного виховання й спорту висококваліфікованими фахівцями-професіоналами.

Провідним критерієм оцінки вчителя була та є викладацька діяльність. Педагогічні кадри нової генерації покликані поєднувати високий професіоналізм із глибоким усвідомленням сучасних потреб. Тому у формуванні особистості вчителя вбачаються два головних аспекти – професійний та загальнокультурний.

Т. Г. Шевченко щодо особистості вчителя стверджував: “Вчитель мусить бути апостолом правди й науки, уособленням совісті нації” .

Доводячи необхідність взаємоповаги вчителя до учнів, І. Я. Франко різко критикував байдужість, грубість, формалізм учителя.

Підготовка фахівців фізичної культури та спорту відбувається в спеціальних коледжах, інститутах, університетах та академіях згідно з навчальними планами й програмами відповідно до соціальних запитів держави.

Технологія системи фізичного виховання тісно пов’язана з його метою, тому що будь-яка усвідомлена діяльність можлива лише за умови чіткого визначення її мети. Отже, технологічна система, зміст, форми й методи залежать від тієї мети, яка лежить в її основі або залежить від виховного ідеалу, до якого вона прагне.

Мета – це очікуваний результат, до якого прагне людина. Вона залежить від певних потреб – суспільства, людини, групи людей, від визначених завдань. Наприклад:

- біологічна потреба пов’язана з розвитком рухового апарату. Вона існує протягом усього життя. Ця потреба постійно задовольняє інтереси й бажання людини, її всебічний і гармонійний розвиток;
- гігієнічна потреба, пов’язана з дотриманням правильного режиму життя, раціональною організацією дозвілля, підготовкою до високопродуктивної праці.

Таким чином, технологічна мета системи фізичного виховання

тісно пов'язується із зазначеними потребами та може виступати як визначальна.

Мета навчання – це ідеальна модель бажаного результату й змісту освіти. Вона може виступати як ідеальна, стратегічна, тактична, оперативна.

Ідеальна – спрямовується на кінцевий результат; *стратегічна* – поділяється на загальну й середню фізкультурну освіту; *тактична* – навчання в початковій, основній і вищій школах; *оперативна* – отримання певного курсу програм та негайних результатів.

Досягнення мети – технологічний взаємообумовлений процес, спрямований на кінцевий результат, але будь-яка мета реалізується шляхом її конкретизації в цілому комплексі послідовних взаємопов'язаних завдань.

Технологія фізичного виховання розв'язує низку завдань (рис. 4).

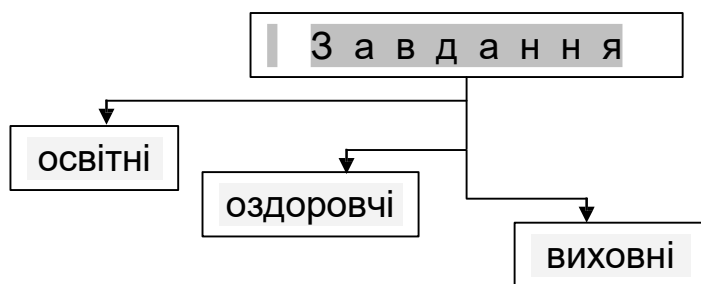

Рис. 4. Завдання фізичного виховання

Освітні завдання розв'язуються в процесі фізичного виховання й полягають у тому, щоб озброїти кожного учня базовими науково-практичними знаннями, що нагромаджені у сфері фізичного виховання; забезпечити раціональне формування індивідуального фонду рухових умінь і навичок, необхідних у житті, та довести їх до рівня досконалості; навчити кожного школяра застосовувати набуті знання, уміння й навички в повсякденному житті з метою самовдосконалення.

Розв'язання освітніх завдань не самоціль. Їх реалізація спрямована на одержання максимального ефекту від занять фізичними вправами, що сприяє зміцненню здоров'я, підвищенню фізичного розвитку й творчому довголіттю. У цьому контексті освітні завдання виступають як обслуговуючі відповідно до оздоровчих та виховних завдань.

Оздоровчі завдання спрямовані на забезпечення оптимального розвитку властивих людині фізичних властивостей; зміцнення й збереження здоров'я, що вирішується в процесі фізичного виховання на основі вдосконалення людських властивостей, зокрема вдосконалення будови тіла та формування постави, досягається різними засобами, у тому числі завдяки лікувально-профілактичній роботі.

Виховні завдання розв'язуються кожним педагогом у процесі фізичного виховання. Їх реалізація сприяє втіленню мрії людства про гармонію й духовний розвиток. Розв'язання виховних завдань передбачає розвиток інтелекту та ствердження життєвого оптимізму, патріотичне й моральне загартування молоді, виховання любові до праці, розширення сфери естетичного впливу навколишнього середовища на особистість.

Таким чином, кожен фахівець фізичної культури та спорту повинен розуміти, що в процесі фізичного виховання названі основні групи завдань підлягають конкретизації через послідовну деталізацію їхнього змісту (рис. 5)

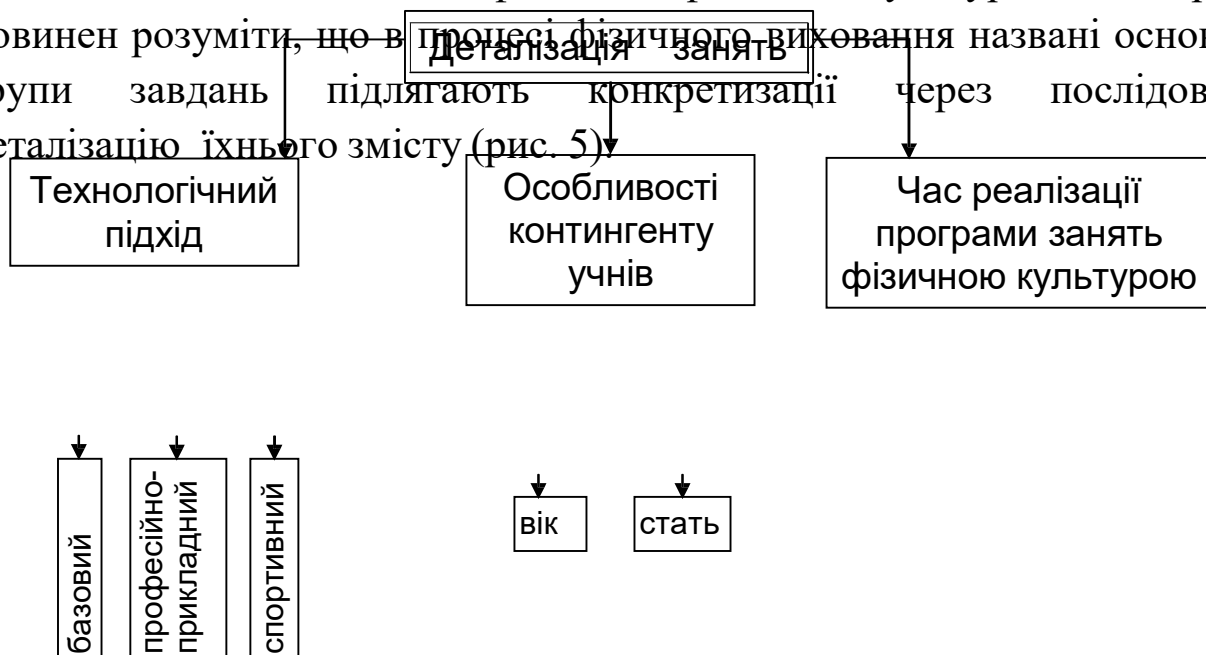

Рис. 5. Конкретизація завдань фізичного виховання

Відповідно до базового напрямку слід урахувувати завдання, які передбачають широку фізкультурну освіту й досягнення базового рівня всебічного розвитку життєво важливих фізичних здібностей.

Професійно-прикладна фізична підготовленість і спортивне тренування потребують поглибленого вдосконалення рухів, умінь, навичок та здібностей, необхідних для досягнення високих

результатів, не включаючи забезпечення загальної фізичної підготовки.

Індивідуальна конкретизація завдань – вік, індивідуальні й статеві особливості – передбачає зіставлення цих особливостей з можливостями учнів, від яких залежить реалізація висунутих завдань, і тому конкретні завдання диференціюються з урахуванням можливостей їх досягнення. Проте слід зауважити, що така конкретизація, особливо в шкільному віці, не проста. Для учнів характерна організація навчально-виховного процесу у формі колективних занять з урахуванням як вікових, індивідуальних, статевих особливостей, так і рівня їх підготовленості.

Завдання в часовому аспекті – це зіставлення завдань із часом, тобто врахування технології перспектив на сьогодні, послідовність виконання фізичних вправ, урахування певних термінів від коротких (одне заняття) до тривалих (місяць, рік і більше).

Дуже важливо пам'ятати, що розв'язання конкретно поставленого завдання можливе лише в конкретній ситуації, за умови правильно складених планів та програм, документів планування й умов реалізації. Щоб виконати конкретні завдання, необхідні реальні можливості.

Сучасний стан державотворення в Україні вимагає реформування всіх сторін життєдіяльності людини; зміни її світогляду й свідомості; вироблення особистого ставлення до явищ суспільного життя. Тому проблема передумов і перспектив технології реформування національної системи фізичного виховання посідає важливе місце.

Не слід акцентувати увагу на прогалинах попереднього устрою щодо формування людини, проте можна зазначити, чому саме не приділялась особлива увага:

- формуванню активного творчого способу життя, прийняттю самостійних рішень з окремих життєвих питань, у тому числі це стосується і сфери фізичного виховання, що призвело до зниження інтересу до фізичної культури дітей, підлітків і дорослого населення;
- спортивним спорудам та оснащенню інвентарем, рівню компетенції кадрів.

Сьогодні вимагає концептуально нового методологічного підходу до вирішення комплексних проблем становлення й розвитку національної системи фізичного виховання, а саме:

- фінансування, покращення матеріально-технічного, медичного та кадрового забезпечення;
- зміни сутності фізичного виховання і його призначення, оскільки фізичне виховання як суспільне явище зводиться до фізичної підготовки й вивчення обмеженої кількості рухових дій.

Попередній досвід шкільних програм свідчить, що у фізичній культурі недостатньо приділено уваги завданням та засобам фізичного виховання, які впливають на формування особистості учня.

Цим проблемам приділяють увагу передові вчені-дослідники, учителі-практики; по-новому розглядаються шляхи розвитку фізичної культури. Новітні тенденції знаходимо в працях В. А. Ареф'єва, М. М. Булатової, Е. С. Вільчковського, О. Д. Дубогай, В. О. Запорожанова, А. С. Нісімчука, В. М. Платонова, Л. П. Сергієнка, Б. В. Сергєєва, А. В. Цьося та ін. Таким чином, на сьогодні висувається низка концептуальних положень:

- технологія системи фізичного виховання школярів повинна формуватися на загальнолюдських гуманістичних цінностях і національних засадах з урахуванням регіональних особливостей та передового досвіду в галузі фізичної культури й спорту;
- шкільна фізична культура як частка загальної культури людини має стати ціннісним орієнтиром для кожного учня. Адаже в руховій діяльності моделюються людські взаємини і в цьому контексті вона стає засобом формування особистості, її свідомості й культури;
- визначальною умовою побудови педагогічного процесу з фізичної культури в школі має стати забезпечення на заняттях взаємоповаги, взаємодовіри та співпраці вчителя й учнів як запоруки виховання активної, творчої особистості, здатної самостійно приймати рішення й реалізовувати їх у процесі життєдіяльності;
- зміст фізичного виховання школярів може бути представлений у вигляді основних блоків: знання, способи рухової активності, фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність. Він визначається

навчальними програмами всіх рівнів і забезпечується навчальними посібниками та дидактичним матеріалом;

- будуючи навчально-виховний процес за принципом демократизму й гуманізму, слід забезпечити участь учителів та учнів у формуванні його змісту; виявляти фізично обдарованих дітей і надавати їм можливість розвивати свої здібності. Це досягається участю середніх загальноосвітніх навчальних закладів у формуванні навчальних програм;
- практична реалізація завдань фізичного виховання безпосередньо має здійснюватися на спеціально організованих заняттях, де урок фізичного виховання є головною формою занять. Але серед уроків є й позаурочні заняття, тому засоби рухової активності учнів повинні відповідати їхнім інтересам, передовим педагогічним технологіям, традиціям і конкретним умовам проведення;
- вагомий важіль підвищення ефективності фізичного виховання, прояву активності, ініціативи, творчості учнів – оцінка їхньої діяльності. Вона повинна відповідати праці школяра, укладеної в досягнення не якогось конкретного нормативу, а індивідуального результату під час засвоєння теоретичних знань, методичних умінь, практичних навичок розвитку фізичних можливостей;
- удосконалення методики фізичного виховання дітей-інвалідів, аномальних дітей і тих, які віднесені за станом здоров'я до спеціальної медичної групи;
- використання для індивідуальної діагностики фізичної підготовленості учнів державних тестів. Результати тестування є підставою для внесення коректив у процес фізичного виховання з метою досягнення належної фізичної підготовленості дітей і молоді;
- фізичне виховання школярів має стати базою, на якій формуються уявлення про норми й правила здорового способу життя, виховується звичка його ведення;
- формування національної системи фізичного виховання школярів вимагає нового змісту й пошуку ефективних форм, засобів і методів підготовки та підвищення кваліфікації шкільного вчителя.

Названі концептуальні положення обумовлюють нове розуміння змісту шкільного предмета “Фізична культура”, покликаного забезпечити загальну культуру освіти кожній людині.

Зміст технологій фізичної культури тісно пов'язаний зі

створенням психолого-педагогічних умов до творчої діяльності.

Будь-яка діяльність повинна регламентуватися, тому її процес слід планувати з елементами творчості, яка б викликала інтерес, породжувала внутрішні стимули й виступала збудником творчої особистості. Якщо вчитель досяг цього, то інтереси виступають важливою умовою творчої діяльності дітей, у них з'являється захопленість проникнути в сутність того, що пізнається.

Таким чином, воля, уважність, почуття індивіда та пошуки зливаються в єдине ціле, а технологія навчального процесу виступає як засіб моделювання змісту, форм, методів і представляє декілька технологічних схем, які можуть використовуватися для узагальненого заняття пошукового типу й спонукають до творчого розвитку дітей.

Технологія формування творчості має бути зорієнтована на особистість учня, а підготовленість учителя до творчого пошуку разом з учнем створить атмосферу пізнавальної діяльності.

Технологічний процес створення умов сучасного навчання та виховання учнів на уроках фізичної культури залежить від наявності факторів саморегуляції учнів, зокрема відносин – характеру стосунків “учитель–учень”, емоційної саморегуляції, здоров'я, творчості.

Використання в практичній діяльності вчителя фізичної культури факторів саморегуляції дасть змогу сформувати таку дитину, яка в житті та спілкуванні буде здатна правильно сприймати й переосмислювати інформацію, висвітлювати думки, почуття, відстоювати свої погляди та бачення проблеми.

Розвиток творчої уяви на основі технології розв'язання складних завдань дасть позитивні результати під час розв'язання завдань фізичного виховання й спорту.

Творчі колективи освітян України вважають за необхідне з метою поглиблення знань та розвитку особистості учня займатися пошуками вдосконалення уроків, урізноманітнення їх форм.

Формування цільової мотивації на уроках дає змогу формувати в учнів уміння правильно ставити мету й завдання, активізувати контроль за сприйняттям нових знань, підвищувати темп уявних операцій, звертати увагу на глибину та чіткість усвідомлення, зореве уявлення фактів, критичне ставлення до змісту навчання.

Нововведення в освіті сьогодення – це початок нової системи навчально-виховного процесу, механізм технологічного підходу.

Технологія функціонування системи фізичного виховання – це створення технологічних умов для забезпечення реального процесу фізичного виховання.

Кожен учитель повинен чітко розуміти важливість і соціальну роль своєї праці, суттєвими елементами якої виступають самосвідомість, висока думка про гідність та значення своєї професії, гуманне ставлення до учнів і батьків, повага до колег, прагнення розвивати в собі кращі риси, вільне володіння предметом, знання духовної й фізичної природи людини, закономірностей її розвитку.

Механізм технологічного підходу до організації роботи з учнями передбачає правильне формулювання цільової програми, активізацію контролю за сприйняттям нового матеріалу, підвищення темпу уявних технологічних операцій, чіткість усвідомлення, критичне ставлення до виконаної роботи.

Таким чином, технологія функціонування системи фізичного виховання – це вивчення й упровадження нових методів навчання та виховання школярів на основі теоретичного осмислення, класифікації педагогічних інновацій з урахуванням сучасних пріоритетів освіти.

Вивчення історичного аспекту технологічного підходу до навчання та виховання висунуло соціальний запит на формування творчої особистості, здатної вміло генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі рішення й володіти нестандартними думками.

Психологи стверджують, що випускники шкіл, які приходять на виробництво, ще не здатні самостійно вирішувати проблеми, не можуть діалектично та системно мислити, не вміють легко переходити від одного виду діяльності до іншого. Їм бракує *творчої уяви, ініціативи, винахідливості*.

Такий стан справ потребує якісно нового підходу підготовки молоді до життя, починаючи з дитячого віку, а орієнтиром змісту освіти має стати технологічний підхід до формування творчої особистості, що спонукає кожного учня самостійно мислити й уміти приймати оптимальні рішення.

Узірцем педагогічної думки в Київській Русі було “*Повчання Володимира Мономаха дітям*” (1053–1125), у якому акцентовано увагу на необхідності зв’язку освіти з потребами життя особистості. Особлива увага автора зверталася на важливість розвитку в дітей ініціативності, працелюбства, додержання гуманістичних відносин між людьми.

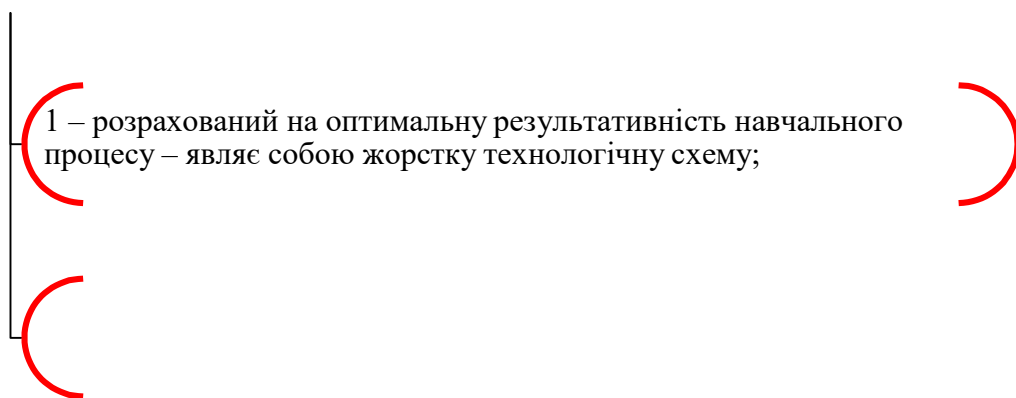
Французький філософ М. Монтень (1553–1592) у своїй праці “Досліди” теоретично обґрунтовував методи навчання й виховання, спрямовані на активізацію та розвиток творчого мислення й ініціативи дитини. Важливого значення він надав заняттям, проведеним з учнями “...не на слух, а шляхом досвіду, спрямовуючи і формуючи їхні душі не стільки настановами, скільки прикладами та справами”.

Спираючись на досвід представників передової педагогічної думки Я. А. Коменського, Ж. Ж. Руссо, С. Т. Песталоцці, П. Ф. Лесгафта, С. Ф. Русової, переконуємося, що майбутня українська школа повинна звернути увагу на *формування розуму, упорядкування розумових сил, вироблення активної думки*, а не лише попадання в голову учня різноманітних знань.

Г. Ващенко зауважує, що школа, з одного боку, мусить дати учням певну суму знань, а з іншого – виховати в них неформальні здібності інтелекту, без яких людина не може рухатися вперед, тому що їй потрібні логічне мислення й творча фантазія.

У 50–60-х рр. виникли *педагогічні концепції* формування духовних потреб особистості школяра. Найхарактерніші тенденції цього процесу мають прояв у специфіці та особливостях педагогічної технології. Особливість цього періоду характеризується технологічним апаратом педагогіки співпраці, де чітко визначено два аспекти (рис. 6).

Аспекти співпраці.

2 – має більш гнучку технологічну систему, спрямовану на створення сприятливих умов для самореалізації особистості учня.

Рис. 6. *Аспекти співпраці педагога й учнів*

Дещо пізніше виникла система розвивального навчання, яка дала змогу не лише зберігати інтелектуальний потенціал підростаючого покоління, а й примножувати його без особливих зусиль (учені Кузьміна, Тализіна).

У 90-х роках ХХ ст. зародилася нова філософія освіти – педагогічний розвиток особистості, – яку покладено в основу нової реформи. Таким чином, форми й методи навчання набули діяльнісного характеру, з’явилися методи навчання евристичного змісту та навчання за методом проєктів.

Унаслідок удосконалення системи освіти постали дискусійні питання: *“Яка школа потрібна дитині?”*, *“Яка дитина потрібна школі?”*

Більшість науковців погоджується з визначенням, що *творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань, має потяг до нового, оригінального.*

Для творчої особистості творча діяльність є життєвою потребою, а творчий стиль поведінки – найбільш характерний. Отже, головним показником творчої особистості вважається наявність творчих здібностей, які пов’язані зі створенням нового, оригінального продукту, із пошуком нових засобів діяльності.

У психолого-педагогічній літературі поряд із терміном *“творча особистість”* трапляється *“креативна особистість”*.

Під креативною особистістю слід розуміти таку, яка має внутрішні передумови, що забезпечують її творчу активність. Проте творча активність не завжди може виступати продуктивною.

Продуктивну творчу активність можна назвати творчою діяльністю, тобто таким творчим процесом, унаслідок якого виникає нове досягнення.

Таким чином, творча особистість – це креативна особистість, яка за мірою впливу зовнішніх факторів набула додаткових мотивів, здібностей, що сприяє досягненню творчих результатів в одному чи кількох видах творчої діяльності.

Кожна людина повинна не лише вдосконалювати навички творчого мислення, а й уміти керувати ними.

У чому ж полягає технологія механізму організації творчої діяльності? Головне завдання школи не лише формувати цільові мотиви, що дають змогу прищеплювати вміння й навички, завдяки яким людина керує своєю пізнавальною активністю. Завдання вчителя фізичної культури – навчити учнів оволодіти технологією пізнавальної активності.

Дослідження науковців засвідчили, що лише в 13 % учнів формуються цільові установки на виявлення нового, раніше невідомого, а в решти (87 %) – на механічне запам'ятовування текстів, завдань, фізичних вправ.

Щоб вирішити ці проблематичні питання вчителю необхідно організовувати роботу з учнями за трьома напрямками:

I напрям – правильно формувати цільову настанову (перелічувати факти для запам'ятовування, давати загальне уявлення про тему, звертати увагу на новизну виучуваного матеріалу, розвивати вміння критично ставитися до підручників;

II напрям – активізувати контроль за сприйняттям програмового матеріалу (незрозуміле, суперечливе, неправильне вміти вирішувати);

III напрям – підвищувати темп уявних операцій, звертати увагу на глибину й чіткість їх усвідомлення, опиратися на зорове уявлення фактів, вилучення головного, прогнозування прочитаного, критичне ставлення до тексту.

Варто зазначити, що найкращий результат дає дотримання вчителем принципів навчально-виховного процесу, які сприяють формуванню творчих здібностей учнів, зокрема:

- *принцип розвитку* – врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів;
- *принцип самодіяльності* – діяльний підхід, коли учні відчувають себе співучасниками навчального процесу;
- *принцип самоорганізації*, який має бути добре відпрацьований учителем.

Отже, місце вчителя на кожному етапі уроку – його діяльність (навчає, спрямовує, допомагає). Учитель фізичної культури має пам'ятати, що кожна дитина – індивідуальність. Треба стимулювати в

неї розвиток тих здібностей – рис, які сприяють успішній творчій діяльності.

Велике значення надається *діагностичній діяльності* вчителя. Особливо в тому випадку, коли він знайомиться з новим колективом учнів, де критеріями оцінювання *рівня творчої діяльності* виступають ініціатива, активність, упевненість у своїх діях, здібностях, нестандартні дії, прагнення до самостійної роботи, логіка мислення, імпровізація.

Поняття *обдарованості та творчості* взаємопов'язані. Спрямованість на творчість є ознакою обдарованості, а обдарованість проявляється у творчій діяльності.

За даними світової психології, *творчо обдарована дитина виявляє себе більш виразно в академічній, інтелектуальній, руховій, комунікативній і художній сферах* діяльності.

Творча активність учня може здійснюватися завдяки:

- формуванню нового педагогічного мислення вчителя;
- глибокому вивченню особистісних творчих можливостей учня;
- удосконаленню навчально-виховного процесу – реалізації психологічних аспектів засвоєння знань та використанню нестандартних уроків.

Творчий процес відбувається за умови чітко визначеної мети й завдань технології, що передбачає постійне збагачення учнів творчим досвідом і технологічною самоорганізацією кожного з них.

Стартовим майданчиком успішного формування творчої особистості є наявність складників інтегральної діяльності:

- високий рівень сформованості елементарних пізнавальних процесів;
- високий рівень активного мислення;
- високий рівень організованості, цілеспрямованості пізнавальних процесів.

Високому рівню сформованості пізнавальних процесів сприяє розвиток творчого потенціалу учнів (рис. 7).

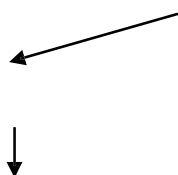

Рис. 7. *Формування пізнавальних процесів учнів*

Кожен учитель у практичній діяльності з учнями різних вікових груп прагне, щоб учні самостійно вміли приймати рішення, а це можливо лише за умови пізнання, сприйняття та засвоєння знань. У центрі уваги вчителя має бути кожна особистість школяра.

Технологія створення психолого-педагогічних умов учнів до творчої діяльності переплітається з іншими технологіями:

- діяльність учнів не повинна регламентуватися, її процес слід організовувати з елементами творчості;
- необхідно викликати інтерес кожної особистості, який породжує внутрішній стимул, що й виступає збудженням до творчої активності.

Таким чином, воля, уважність, почуття індивіда, пошуки зливаються воедино, а творча діяльність стає потребою особистості.

Важливу роль у стимуляції в учнів інтересу до праці відіграють чітко розроблені вчителем завдання:

- удосконалення, узагальнення, систематизації, уміння порівнювати й аналізувати відчуте, займатися пошуками;
- створення умов для ситуативного інтересу;
- використання ігрових моментів, що стимулюють прояв самостійності учнів та їхніх творчих можливостей;
- розв’язання творчих завдань.

Під час формування особистості учня, розвитку його творчих здібностей слід пам’ятати, що одне й те ж завдання може по-різному впливати на школярів. Для одних воно може виступати як творче, для інших – носити повчальний характер. Безумовно, усе це залежить від їхнього розвитку, сприйняття та майстерності вчителя.

Отже, щоб розібратися в технології навчання учнів, треба мати

чітке розуміння реалізації завдань уроку, а саме:

- 1) проаналізувати завдання й сформулювати шляхи його розв'язання;
- 2) визначити, які дані необхідні для відповіді на запитання задачі;
- 3) з'ясувати, чи всі дані є в умові задачі;
- 4) спланувати послідовність операцій, спрямованих на знаходження відповіді;
- 5) реалізувати заплановані завдання уроку;
- 6) перевірити розв'язання завдань.

Таку технологію можна назвати “Організація творчої діяльності учнів”, що дає змогу кожному працювати в оптимальному режимі. Таким чином, технологія навчально-виховного процесу як моделювання змісту, форм і методів діяльності має декілька технологічних схем. I. Технологічна схема узагальненого заняття пошукового характеру сприяє творчому розвитку учнів, в основі якого слід ураховувати постановку проблем, їх розв'язання, аналіз проблеми й висунення гіпотези, роздуми, синтез нових завдань, творче моделювання, критичний аналіз і теоретичне обґрунтування результатів, експериментальну перевірку творчої діяльності та впровадження її в життя.

II. Технологічна схема уроку, наприклад підготовчий етап: поділ нового матеріалу на блоки, у кожному може бути 4–5 головних проблемних питань; розробка опорних конспектів на ці питання; рейтингова система опитування; виставлення оцінок.

Технологія формування продуктивної пізнавальної атмосфери сприяє формуванню творчої особистості, діяльність якої вирізняється новизною, неповторністю, оригінальністю, потребою у творчості. Технологія формування творчого учня орієнтована на особистість учителя-професіонала, який володіє максимальною індивідуалізацією й диференціацією навчального процесу, побудовою його на діагностичній основі.

Усім відомо, що кожен учитель має свою систему роботи. Це його особистий шлях у професійній діяльності, його особистий набір психологічних, змістових, конструктивних умінь, здібностей, рівнів їх виявлення. *Готовність* учителя до творчого пошуку – це вміння створювати атмосферу продуктивного пізнання на уроці, що залежить від його обізнаності та володіння арсеналом педагогічних знань, умінь і навичок, знання предмета й глибини інтересу до нього.

Лише на основі цього вчитель може творчо застосовувати навчальні та виховні прийоми, комбінувати їх, упроваджувати нові методики, виробляти нестандартні форми активізації пізнавальної діяльності учнів, що здійснюється на основі особистісного підходу в навчанні до кожного учня, використанні можливостей предметних модулів, розвитку ініціативи й творчості, використанні нестандартних форм навчання.

Для активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку творчого підходу під час опрацювання ними певних завдань є проблемні ситуації. У практичній діяльності вчитель повинен самостійно вигадувати й урізноманітнювати, раціоналізувати матеріал, щоб створювати атмосферу пошуку.

А. С. Макаренко щодо цього зазначив: “Кожен учитель, якщо він підготовлений та проявляє старанність, може досягти педагогічної майстерності й проявляти творчість”.

Відомо, що вчитель, який творчо реалізує свої педагогічні здібності, розвиває прагнення до самовдосконалення, убачає сенс не лише в самостійному творчому пошуку, а й у колективному.

Вплив учителя на формування творчої особистості школяра досить вагомий (рис. 8).

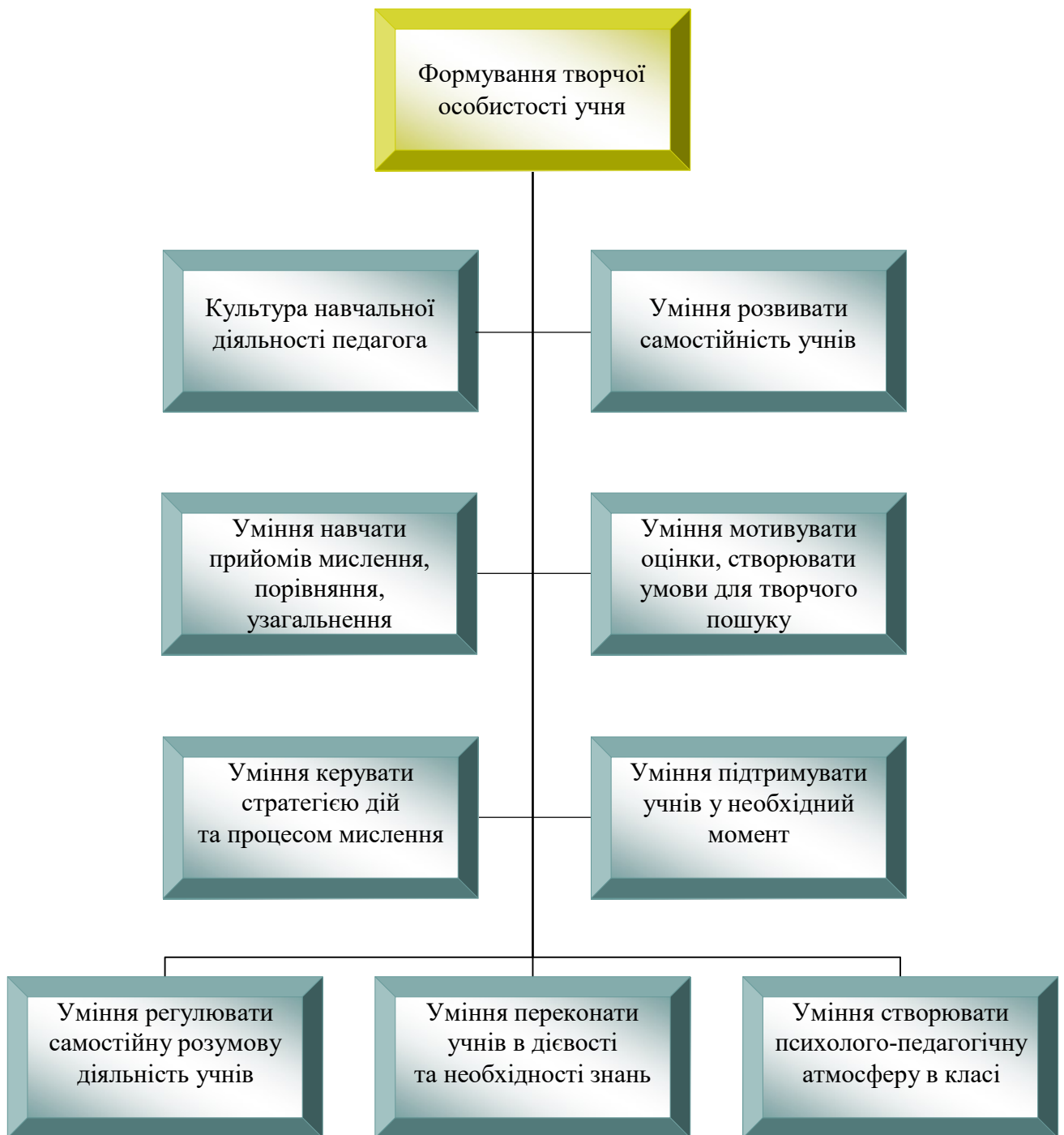

Рис. 8. Уміння вчителя формувати творчу особистість учня

Учитель, який формує творчу особистість учня, повинен бути новатором. Тільки тоді нові ідеї й прогресивні принципи допоможуть йому:

- створювати нові технології;
- упроваджувати різноманітні інноваційні технології в навчально-виховний процес;
- перебудувати всю систему виховання й навчання в бік підвищення її ефективності.

Аналізуючи наукові надбання з проблем формування творчої особистості вчителя, можна стверджувати, що реалізувати завдання сучасної школи можливо завдяки цілісній системі організації діяльності учнів у школі.

Прикладом може стати програма авторської школи № 52 м. Миколаєва. Учитель-методист цієї школи В. О. Душко розробила й плідно застосовує програму “Школа для життя та через життя”. Зміст програми – навчання дітей без примусу, розвиток стійкої зацікавленості до занять та потреби в самостійному пошуку.

Таким чином, щоб створити умови сучасного навчання й виховання в роботі з учнями, учителі мають використовувати низку факторів самореалізації особистості:

- *фактор відносин* (характер стосунків, які складаються між учнями та вчителями);
- *фактор емоційної саморегуляції* (різноманітна різнорівнева й диференційована за змістом організація навчального процесу);
- *фактор здоров'я* (формування здорового способу життя школярів);
- *фактор творчості* (розвиток творчих здібностей кожної дитини, максимальний розвиток самодіяльності, вільне вираження свого “я”).

Така система роботи дасть змогу формувати особистість дитини, яка в житті й спілкуванні здатна:

- правильно сприймати інформацію;
- переосмислювати її зміст;
- висловлювати думки, почуття;
- відстоювати свої погляди.

Не секрет, що творчість учнів, особливо в молодших класах, відбувається через гру, свята, поетичні хвилинки, конкурси та інші форми.

На думку психологів, творчій особистості притаманна фантазія, яка прискорює творчий процес у 10 разів.

На нашу думку, під час викладання будь-яких дисциплін, починати роботу з учнями необхідно з розвитку творчого мислення та

цьому в пригоді стає “Технологія розв’язання винахідницьких завдань” (далі – ТРВЗ).

Прикладом може стати творча праця вчителів м. Запоріжжя, де з успіхом застосовують ТРВЗ. Наприклад, технологія уроків, розроблених Л. В. Левіною, передбачає застосування в навчально-виховному процесі інтелектуальної розминки, знайомство з предметами гри, обговорення творчого характеру виконання завдань, відбір найкращих моделей, зроблених руками учнів, приклади фантазування, виконання та захист творчих робіт тощо.

Творчі колективи шкіл України рекомендують удосконалювати уроки, змінювати форми й методи їх проведення. Учителі Київської школи-коледжу вважають, що все це і є творчі пошуки, елементи зацікавленості, використання технології навчання. Уроки поглиблення знань передбачають міжпредметні зв’язки, інтегровані й бінарні уроки, уроки-панорами, реалізацію науково-дослідницьких пошуків, складання технологічних карт тренувань спортсменів, а в старших класах – виконання реферативних форм роботи, написання статей. Особливістю новизни в діяльності вдосконалення форм контролю знань із фізичної культури учнів 5–11 класів цікавляться не лише учні, а й батьки.

Упроваджуються в школах ідеї гуманізації та гуманітаризації освіти, орієнтації на особистісні риси кожного учня. Тобто впровадження класичної системи освіти стимулює та впливає на розвиток мислення, естетичних смаків, формування світогляду з метою всебічно розвиненої особистості школяра.

Для виконання соціального замовлення держави потрібно бути професійно підготовленим учителем, знати програмовий матеріал і вміти передати його учням.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розкрити мету й завдання технології фізичної культури в системі фізичного виховання.
2. Охарактеризувати передумови та перспективи технології реформування національної системи фізичного виховання школярів.
3. Обґрунтувати концептуальні положення технології функціонування системи фізичного виховання як засіб розуміння нового змісту шкільного предмета.

4. Висвітлити технологічні умови професійної підготовки кадрів галузі фізичної культури в системі роботи з учнями сучасної школи.
5. Охарактеризувати історичні аспекти та механізми організації творчої діяльності особистості фахівця з фізичної культури.
6. Визначити мету й завдання формування творчої особистості вчителя в технології навчального процесу.
7. Розкрити зміст інноваційних технологій формування творчої особистості вчителя.

Лекція 3.

Тема: Вплив педагогічної технології фізичної культури на особистість школяра.

Мета: Визначити вплив педагогічної технології фізичної культури на особистість школяра

Завдання:

1. Визначити вплив педагогічної технології фізичної культури на особистість школяра.
2. Охарактеризувати погляди видатних педагогів на розвиток особистості в процесі занять фізичною культурою.

Умови ринкових відносин сьогодення вимагають по-новому оцінювати трудову діяльність кожного громадянина. На сторінках преси, у дослідженнях науковців стверджується, що існуючий соціальний захист у кращому випадку гарантує лише прожитковий мінімум, хоча більш високий добробут залежить від конкретної особи, її освітнього рівня та набутого професіоналізму.

Гуманізація освіти – категорія багатогранна, й розпочинається вона з подолання авторитарної педагогіки, підґрунтям якої є страх та примуси. Першочерговим у вихованні має стати утворення гуманістично-демократичних принципів педагогіки, тобто співвідношення результатів освіти з можливостями й природними задатками дитини, про що йшлося на I з'їзді працівників освіти України. Особливо має бути кращим стан психічного та фізичного здоров'я вихованців із погляду гуманістичної педагогіки, що є показником ефективності освіти, рівня знань та вихованості кожного школяра.

У спадщині великого педагога К. Д. Ушинського багато уваги приділено питанням підростаючого покоління, особливо акцентується увага на знаннях вікових особливостей.

Не секрет, що дитині від природи властиве прагнення до діяльності, саме це і є найголовнішим засобом впливу на її розвиток.

Із наведених міркувань К. Д. Ушинського можна зробити кілька важливих висновків, що, на нашу думку, і є використанням технологічного

підходу у формуванні особистості школяра:

1) оскільки виховання здійснюється у процесі діяльності самої дитини, поза такою діяльністю воно неможливе, то завдання виховання полягають у тому, щоб допомогти дитині обрати таку діяльність, яка їй до вподоби, й збагатити її засобами до обраної діяльності;

2) діяльність дитини, незалежно від віку, – це її праця, де основними видами мають бути гра, навчання, позаурочна робота;

3) застосування фізичної праці, яка необхідна для розвитку дитини та підтримки в її тілі фізичних сил, здоров'я і фізичних здібностей;

4) необхідність розумової праці для розвитку сил, здорового й нормального стану тіла.

Педагогічна технологія виховання – це усвідомлення мети виховання, знання предмета виховання та правильний вибір його засобів з урахуванням вікових особливостей школярів.

Знання вікових особливостей підкаже вчителю-вихователю, що переконання як метод виховання не завжди дає бажані наслідки, воно слабо діє на учня. Лише з віком дитина починає більш вагомо розуміти його. Ось чому довгі й одноманітні моральні повчання небажані та навіть шкідливі. Якщо учні проявляють байдужість до високих моральних сентенцій, то це свідчить не лише про безсилля мовного виховання, а й про те, що воно сприймається невдало, тому не досягає бажаної мети.

Аналізуючи першоджерела з обраної проблеми, необхідно звернути увагу на педагогічні твори П. Ф. Лесгафта, які відображають його погляди на розвиток особистості в процесі занять фізичною культурою. Зокрема, у книзі “Керівництво фізичною освітою дітей шкільного віку” висвітлюється загальнопедагогічна концепція оригінальної теорії фізичної освіти (виховання). Педагогом обґрунтовується думка про те, що головна мета школи полягає в сприянні розвитку логічного мислення учня, розумінні ним мети фізичної освіти, навчанні свідомо підходити до виконання завдань фізичної культури.

Таким чином, знайомство з працею П. Ф. Лесгафта дає змогу виявити так званий технологічний підхід. Педагог використовує історичний досвід роботи, намагається розділити фізичну освіту школярів на три періоди:

- емпіричний, який базується на спостереженні та досвіді;
- схоластичний, що базується на виробленні зовнішніх прийомів і звичок;
- науковий, який передбачає застосування індивідуального підходу й досвіду під час перевірки засвоєних знань.

Отже, згідно з ученням П. Ф. Лесгафта завдання школи полягає в тому, щоб між розумовим та фізичним розвитком учнів існував тісний взаємозв'язок, щоб вони могли навчитись оволодівати різними засобами набуття знань і прийомів ознайомлення з навколишнім світом,

набули вміння вивчати певні явища на основі спостережень.

У праці педагога обґрунтовано подається методика фізичних вправ, звертається увага на те, що під час виховання учня є можливість діяти не лише простим словом, а й застосовувати прості та складні рухи, використання яких залежить від професійної майстерності вчителя.

Технологія фізичного виховання особистості школяра полягає в залученні його до виконання послідовних дій, зокрема:

- привчання до збільшення тривалості виконання вправ;
- прояв сили волі у своїх діях;
- навчання умінь узгоджувати свої дії з діями інших учнів;
- виконання простих і складних рухів із застосуванням силового навантаження.

Загалом фізична освіта в школі містить освітні, оздоровчі й виховні завдання, які передбачають формування в кожній особистості свідомого ставлення до своїх дій та розвиток бажання до самовдосконалення шляхом поступового наближення до ідеалу. У цьому випадку завдання навчання – це не лише просте накопичення знань, а й засвоєння значної кількості фактів, здобутих наукою.

У традиційній педагогіці заслуговує на увагу ім'я українського педагога Григорія Ващенка, педагогічні погляди якого формувалися під впливом відомого на ті часи вченого П. Ф. Лесгафта. Метою Г. Ващенка було створення української національної педагогіки. Його праця “Тіловиховання як засіб виховання волі й характеру” розкриває зміст розвитку інтересу до фізичної культури та формування здібностей і обдарувань кожної особистості.

Відкриття в кожній дитині її задатків і здібностей, прищеплення інтересу до інтелектуально-повноцінної навчально-пізнавальної праці, удосконалення фізичного розвитку – головне завдання сучасної школи. Ці проблеми порушувалися відомим українським педагогом В. О. Сухомлинським у книзі “Павлишська середня школа”, де автор акцентує увагу на фізичному вихованні та піклуванні про здоров'я кожного учня.

Наукові дослідження фізичного розвитку учнів засвідчують їх незадовільний стан здоров'я. Сповільнене мислення в більшості випадків є наслідком не фізіологічних змін клітин головного мозку, а результатом загального нездужання, яке сам учень не завжди усвідомлює.

Відомо, що джерело духовних сил школярів – відчуття життєрадісності та бадьорості. Саме тактовна турбота вчителя фізичної культури сприяє зміцненню здоров'я учнів, розвитку їхньої сили й витривалості. Тому головними видами занять із фізичної культури мають бути гімнастика та легка атлетика, а для учнів старших класів – вправи на знаряддях. Мета таких вправ – не лише фізичний розвиток, а й виховання почуття краси рухів.

Важливе значення в технології фізичного виховання особистості школяра має як організація уроків фізичної культури, так і впровадження туристичної

роботи, унаслідок якої загартовуються фізичні сили, формуються моральні переконання та естетичні погляди.

Отже, технологія фізичного виховання особистості школяра – це довготривала й кропітка робота, яка вимагає застосування технології гуманістично-демократичної педагогіки, зокрема спрямування учнів на розвиток пізнавальних інтересів, використання творчого підходу в будь-яких справах і застосування педагогіки здорового способу життя. Для того, щоб запровадити ці завдання в практику роботи з учнями, кожен фахівець фізичної культури має глибоко знати свій предмет, чітко визначати мету, правильно вибрати засоби фізичного виховання з урахуванням вікових особливостей учнів.

На сучасному етапі, на жаль, недостатньо уваги приділяється значенню фізичного виховання. Тому головним завданням школи є підрування про здоров'я учнів, навчання їх свідомо підходити до виконання занять із фізичної культури, дотримання здорового способу життя. Технологія праці вчителя фізичної культури та спорту – це мистецтво навчання й виховання, спрямоване на формування особистості школяра, а педагогічна технологія – це сценарій організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців із метою опанування обраної професії.

Завдання для самостійної роботи:

1. Висвітлити історичну спадщину науковців-педагогів про вплив фізичного виховання на особистість школяра.
2. Визначити основні завдання та зміст технології навчально-виховної діяльності школярів у фізичному вихованні сучасної школи.
3. Охарактеризувати технологію фізичного виховання школярів у системі діяльності “вчитель–учень”.

Лекція4.

Тема: Технологія організації групової навчальної діяльності

Мета: Ознайомити студентів з технологією організації групової навчальної діяльності

Завдання:

1. Визначення ролі функцій навчальної діяльності в технології організації групової навчальної діяльності.
2. Визначити переваги технологія групової форми навчальної діяльності, порівняно з іншими організаційними формами роботи.

Ключові слова: технологія організації, функції навчальної діяльності, форми роботи, групові форми навчальної діяльності

Основні поняття: освітня технологія, групова форма, функції навчальної діяльності.

Навчання – це цілеспрямований процес передачі й засвоєння вивченого матеріалу. Його можна здійснювати по-різному, а форми передачі знань залежать від багатьох факторів.

Так, у викладанні фізичної культури розрізняють фронтальну, гру- пову та індивідуальну форми навчання, які здійснюються на уроці як основній формі заняття, семінарах, екскурсіях, тренуваннях. Цим фор- мам властиві всі компоненти навчання, й відрізняються вони кіль- кістю учнів та способами організації роботи.

Протягом останніх років велика увага приділяється організації групової навчальної діяльності, в основі якої – гуманізація, глибока повага до учнів, урахування вікових особливостей, розвиваючий ха- рактер занять. Така форма навчальної діяльності відкриває для учнів можливість співпраці, стосунків, пізнання навколишнього світу.

Групова форма – це альтернативний вид роботи існуючих тради- ційних форм навчання, починаючи з ідей Ж. Ж. Руссо, І. Г. Песталоцці, Я. А. Коменського і навіть Белл-Ланкастерської теорії.

На початку ХХ ст. з'явилася ще одна форма групових занять з учнями, так званий Дальтон-план. Проте вона не була прогресивною, тому скоро втратила своє існування.

Подібну форму роботи мав “Бригадно-лабораторний план”. Ця форма навчання відбувалася за методами проектів, де були як пози- тивні, так і негативні елементи, зокрема:

- визначена форма роботи породжувала суперництво між учня- ми, а це спонукало їх до активізації навчання;
- мало місце нераціональне використання часу й неспроможність самостійного набуття знань;
- у випадку застосування такої форми роботи знецінювалася роль учителя, виникала відсутність мотивації навчання, спостеріга- лося неекономне витрачання часу.

Вивчаючи проблему технології групової діяльності учнів, слід відзначити, що значний внесок у її розвиток здійснили французькі вчені- педагоги Гарсія, Френс, Галь; польські вчені Окунь, Петров- ський, Кунисевич та ін.

У 40–50-ті рр. ХХ ст. навчання здійснювалося на основі класно- урочної системи, яка в основному пропагувала фронтальні методи занять, і лише в 60-ті роки в дидактиці підвищився інтерес до групо- вих форм навчання. Це передусім було пов'язано з розвитком пізна- вальної активності учнів і вдосконаленням їхньої самостійної роботи. До вчених тих часів слід віднести Аристову, Данілова, Йосипова, Бабанського, Лернера та ін.

Значний інтерес до групових форм навчальної діяльності протягом останнього 10-річчя ХХ ст. простежувався в працях українських педагогів: Дяченка, Котова, Ярошенка, Вітківської.

Фронтальна, індивідуальна й групова форми роботи учнів пронизують увесь навчальний процес. Щоб зрозуміти взаємодію цих видів діяльності, потрібно з'ясувати їх сутність і встановити особливості групової навчальної діяльності учнів порівняно з фронтальною та індивідуальною формами роботи.

Фронтальне навчання характеризується тим, що всі учні працюють над одним навчальним завданням під керівництвом учителя, де він виступає як носій знань, організатор навчальної роботи й намагається вплинути на всіх учнів рівномірно. Але не всім учителям одразу вдається забезпечити високу активність учнів, тому що вікові ознаки й можливості сприйняття знань неоднакові. Проводячи фронтальну роботу, вчитель орієнтується на середнього учня, а темп роботи, обсяг, рівень складності завдань навчального матеріалу він розподіляє на уроці залежно від обставин. Проте слід пам'ятати, що зниження темпу праці може негативно позначитися на сильних учнях.

Під час індивідуальної роботи кожен учень працює самостійно. Темп роботи залежить від цілеспрямованості, розвитку інтересів, нахилів, а темп активності – від підготовленості учнів. Узаємодії під час індивідуальної роботи не існує, оскільки контакти учнів з учителем нетривалі. В індивідуальній роботі діяльність слабких учнів приречена на невдачу, що пов'язано з прогалинами в знаннях, недостатньою сформованістю й відсутністю навичок самостійної роботи.

Недоліки фронтальної та індивідуальної роботи з учнями компенсує групова форма діяльності. За визначенням науковця України О. М. Пехоти, групова форма діяльності – це організація навчання в малих групах учнів, об'єднаних загальною навчальною метою під опосередкованим керівництвом учителя. Технологія діяльності вчителя в груповій формі відбувається таким чином, що він керує роботою кожного учня опосередковано через завдання. Стосунки між учителем та учнями набувають характеру співпраці. Утручання педагога під час фронтальної та індивідуальної форм роботи відбувається тоді, коли в учнів виникають якісь запитання, які вони не в змозі самотійно вирішити.

Групова діяльність, на відміну від фронтальної та індивідуальної, не ізолює учнів один від одного, а, навпаки, дає змогу реалізувати природне прагнення до спілкування, до взаємодії, до співпраці. Є випадки, коли учням буває психологічно складно звертатися за поясненням до вчителя, а легше – до ровесників, і вони це роблять.

Психолого-педагогічні дослідження свідчать, що групова навчальна діяльність сприяє активізації та результативності навчання школярів, вихованню гуманних стосунків між ними, самотійності, вмінню доводити й відстоювати свій погляд, прислухатися до думки товаришів; формує культуру ведення діалогу, почуття відповідальності за результати своєї праці. Саме в груповій діяльності створюються умови доброзичливості, чуйності, оволодіння учнями формами взаємодопомоги. Шкільна педагогіка свідчить, що під час групової діяльності активується робота всіх, без винятку, вихованців. Психологи пояснюють це тим, що одна з найважливіших характеристик людини в групі полягає в тому, що вона звертається до своєї групи як до джерела орієнтації в навколишній дійсності.

Як вид навчальної діяльності школярів групова діяльність багатofункціональна, тому що в ній учні показують високі результати засвоєння знань, формування вмінь. Пояснюється це тим, що під час групової форми роботи слабші учні виконують за обсягом будь-яких вправ на 20–30 % більше, ніж під час фронтальної. Крім того, дослідження показали, що групова форма роботи сприяє організації більш ритмічної діяльності кожного учня.

Під час групової діяльності з учнями будь-яких вікових груп велику роль відіграє використання таких функцій навчальної діяльності, як мотиваційна, навчальна, розвивальна, виховна, організаційна, що сприяє формуванню почуття колективізму, розвитку моральних і гуманних рис особистості. За технологічного підходу до організації групової діяльності важливу роль відіграють такі особливості організації роботи з учнями, як:

- розподіл функцій та обов'язків між учасниками діяльності;
- обмін думками;

- взаємна вимогливість і допомога;
- взаємоконтроль та самооцінка.

Особливо це помітно на уроках фізичної культури і в позакласній роботі, коли вчитель фізичного виховання використовує змагальні методи роботи.

Групова навчальна діяльність виконує й організаційну функцію, яка полягає в тому, що учні вчаться спілкуватися один з одним, розв'язують конфлікти, що виникають під час спільної групової діяльності, а іноді учень бере на себе функції “вчителя” та самостійно виконує певні види роботи.

Таким чином, технологія групової форми навчальної діяльності, порівняно з іншими організаційними формами роботи, має низку значних переваг, а саме:

- за певний проміжок часу обсяг виконаної роботи збільшується;
- простежується висока результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь;
- виробляються вміння співпраці;
- формуються мотиви навчання;
- розвивається навчальна діяльність (планування, рефлексія, самоконтроль, взаємоконтроль) та гуманні стосунки між учнями.

Отже, організовуючи групову роботу з учнями, учителі фізичної культури повинні:

- методично правильно обирати форми навчальної роботи на конкретному уроці;
- правильно формувати групи;

- розробляти інструкції, пам'ятки, які спрямовують групу на вчальну діяльність;
- регулювати міру вчительської допомоги групам у процесі їхньої роботи;
- учити школярів співпраці під час виконання групових завдань.

На етапах первинного сприйняття нового матеріалу належний рівень групової діяльності досягається лише за умови, якщо всі учні класу характеризуються високим або середнім рівнем навчальних можливостей, добре володіють навичками самостійної роботи, виявляють велику працездатність.

Більш продуктивна групова діяльність дітей залежить від вікових особливостей на етапах закріплення, поглиблення та систематизації знань. Але, незважаючи на позитивні характеристики групової діяльності, обстоювати її не слід. Основна частина вчених України наголошує на оптимальному поєднанні фронтальної, індивідуальної та групової форм діяльності.

Запропонована технологія групової навчальної діяльності базується на таких положеннях:

- навчити учнів прийомів ділової праці;
- забезпечити правильне формування груп;
- актуалізувати активність кожного учня;
- поєднувати всі форми навчальної діяльності на уроках.

Чисельність груп коливається в межах 3–8 осіб. Малочисельні групи сприяють зручному й швидкому розміщенню учнів, активній діяльності кожного, розподілу обов'язків між ними. Групу можна формувати на основі особистих переваг учнів, але обов'язково враховувати їх психологічну єдність і бажання, усе це виступає як потенціал активної діяльності.

Якщо під час організації групової діяльності враховуються освітні технології, то розподіл форм діяльності на різних етапах уроку дасть позитивні результати. Наприклад, під час перевірки домашніх завдань доцільно організовувати учнів у парні групи або в ланки. Під час вивчення нового матеріалу більший ефект дає диференційована групова діяльність; під час закріплення програмового матеріалу –

ланкова, попарна та диференційована; під час повторення або застосування нових знань – парна, ланкова, кооперативно-групова діяльність.

Щоб зацікавити учнів колективною роботою, потрібно забезпечити позитивне ставлення до співпраці, засвоїти правила загального обговорення: не говорити разом, звертатися до учня з повагою, уміти слухати один одного. Аналізуючи групову роботу учнів, учитель підводить їх до висновку, що узгоджена робота дає змогу знайти найбільш цікаве рішення, виявити творчість, прискорити виконання завдань, допомогти й підтримати один одного. Після підготовки до спільної роботи, можна переходити до формування вмінь працювати парами та запропонувати взаємоперевірку, взаємне складання плану, розв'язання прикладів, уміння вести дискусії. Якщо технологічний елемент підготовчої роботи закінчено, можна переходити від попарної до ланкової роботи. Роль учителя полягає в керівництві через пам'ятки інструкції. Так, під час навчання легкоатлетичних бігових вправ треба визначити зміст бігових вправ, поетапне й самостійне їх виконання, обговорення в групі правильності виконання та оцінювання кожної виконаної вправи. Відпрацьована технологія бігу на 100 м дасть змогу вступити в так звану кооперативну групову діяльність не лише членів однієї групи, а й сприятиме взаємодії між групами.

Таким чином, груповою діяльністю учнів сприяє підвищенню успішності, розв'язанню низки виховних і розвивальних завдань, захопленню учнів навчальною діяльністю, формуванню самооцінки й саморегуляції, умінню пристосовуватися до темпу спільної роботи, формує позитивне ставлення до фізичної культури та спорту.

У процесі групової навчальної діяльності важлива роль відводиться вчителю-професіоналу. Організуючи будь-яку діяльність з учнями, учитель має створити сприятливі умови для сприйняття ними групового навчального завдання й забезпечити умови для його розв'язання.

Щоб визначити місце групової діяльності на уроках фізичної культури, учителю слід проаналізувати зміст навчального предмета, визначити, на якому етапі уроку краще ввести групову діяльність, продумати завдання з урахуванням можливостей учнів, їхньої підготовленості та фізичного розвитку.

Під час організації групової навчальної діяльності на уроці фізичної культури вчитель має:

- чітко формулювати пізнавальні та проблемні завдання (для спонукання учнів до їх виконання);
- уважно спостерігати хід навчальної діяльності в малих групах;
- зосереджувати увагу на діяльності слабких учнів;
- проводити попередній інструктаж ланкових, спрямовуючи їх на роботу в групі;
- не створювати змагань на швидкість виконання вправ, а лише на якість.

Керівна роль учителя в навчальному процесі жодним чином не зменшується. Він лише опосередковано керує та спрямовує роботу. Вимогливість учителя повинна координуватися з гуманністю, тобто не пропустити ту мить, коли потрібна допомога учневі й увага до нього.

Відпрацьована технологія організації групової діяльності з фізичної культури – це інноваційний засіб освіти, за допомогою якого досягається творчий підхід у груповій діяльності, що супроводжується розвитком потреб учнів у фізичному розвитку, засвоєнням досвіду людських стосунків, наявністю гуманізації взаємовідносин.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розкрити зміст історичних передумов виникнення технології групової діяльності з учнями в навчальних закладах.
2. Визначити мету та завдання організації групової навчальної діяльності.
3. Висвітлити концептуальні положення організації групової навчальної діяльності з фізичної культури та вимоги до особистості вчителя (тренера).

ЛІТЕРАТУРА

1. Балахнічова Г. В. Формування професійної майстерності майбутнього фахівця фізичної культури : навч.-метод. посіб. для студ. випускних курсів ін-тів фіз. культури / Г. В. Балахнічова, Л. В. Заремба. – Луцьк : РВВ “Вежа” ВДУ ім. Лесі Українки, 2004. – 82 с.
2. Балахнічова Г. В. Технологічні аспекти формування професійних якостей вчителя фізичної культури в сучасний період / Г. В. Балахнічова, Л. В. Заремба // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. пр. – Вип. V. – Рівне, 2007. – С. 3–5.
3. Бордовский Г. А. Новые технологии обучения. Вопросы терминологии / Г. А. Бордовский, В. А. Извозчиков // Педагогика. – 1993. – № 5.
4. Буркова Л. Технології в освіті / Л. Буркова // Рідна шк. – 2002. – № 2.
5. Бурмака Я. І. Про форми організації навчальної діяльності школярів / Я. І. Бурмака // Радян. шк. – 1984. – С. 39–44.
6. Вільчковський Е. С. Рухливі ігри в школі / Е. С. Вільчковський, В. І. Старшинський. – К. : Радян. шк., 1971.
7. Власюк Г. Інновації в навчально-виховній діяльності вчителя фізичної культури / Г. Власюк // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. пр. – Вип. 4. – Рівне, 2006. – С. 3–6.
8. Власюк Г. Модель сучасного вчителя фізичної культури / Г. Власюк // Компоненти. Актуальність : зб. наук. пр. – Вип. V. – Рівне, 2007. – С. 5–9.
9. Державна національна програма “Освіта” Україна ХХІ ст. // Освіта, 1993. – Грудень. – № 44–46.
10. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / Дичківська І. М. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
11. Дудчак М. Проблеми спорту для всіх в Україні в контексті європейської інтеграції / М. Дудчак // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. пр. – Вип. 4. – Рівне, 2006. – С. 18–24.

12. Жалдак М. И. Система подготовки учителя к использованию информационных технологий в учебном процессе / Жалдак М. И. – М. : [б. и.], 1989. – 48 с.
13. Зазюн І. А. Освітні технології у вимірах педагогічної рефлексії / І. А. Зазюн // Світло. – 1996. – № 1.
14. Закон України “Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР «Про Освіту»”. – К. : Генеза, 1996. – 36 с.
15. Заневська Л. Самооцінка готовності майбутніх фахівців спортивно-оздоровчого туризму та рекреації до використання сучасних інформаційних технологій / Л. Заневська // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. пр. – Вип. 4. – Рівне, 2006. – С. 25–30.
16. Зуев К. Я. Компьютер и общество / Зуев К. Я. – М. : Политиздат, 1990. – 314 с.
17. Каленюк О. М. Технологія формування духовності : монографія / О. М. Каленюк, К. О. Нісімчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2003. – 204 с.
18. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе / Кларин М. В. – М. : Знание, 1989. – С. 78.
19. Макрідіна Л. О. Використання сучасних технологій у педагогічній діяльності. ТРВЗ – педагогіка / Л. О. Макрідіна // Початкова шк. – 1995. – № 7.
20. Мудрик С. Б. Рухливі ігри на уроках фізичної культури / Мудрик С. Б. – Луцьк : Надстир’я, 1996. – 155 с.
21. Назарова Т. С. Педагогическая технология : новый этап эволюции / Т. С. Назарова // Педагогика. – 1997. – № 3.
22. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології : навч. посіб. / Нісімчук А. С., Падалка О. С., Шпак О. Т. – К. : Вид. центр “Прогрес”, 2000. – 368 с.
23. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособие для студ. педвузов / под ред. Е. С. Полат. – М. : Изд. центр “Академія”, 1999.
24. Нор Е. Ф. Технология организации групповой деятельности / Нор Е. Ф. – Николаев : [б. и.], 1998. – 75 с.

25. Омельченко С. Д. Формування педагогічної техніки як компонента педагогічної культури майбутнього вчителя : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / С. Д. Омельченко. – Х., 1995. – 24 с.
26. Освітні технології / за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : [б. в.], 2001. – С. 91–108.
27. Падалка О. С. Педагогічні технології / О. С. Падалка, А. С. Нісімчук, О. І. Смолюк, О. Т. Шпак. – К. : Укр. енцикл., 1996. – 254 с.
28. Паламарчук В. Від творчої особистості до нових технологій навчання / В. Паламарчук, С. Рудківська // Рідна шк. – 1998. – № 2. – С. 52–62.
29. Петюков В. Ю. Основы педагогических технологий : учеб.-метод. пособие / Петюков В. Ю. – М. : [б. и.], 2001. – С. 63–119.
30. Пехота Е. Н. Технологический подход в образовании с позиций педагогики ненасилия и развития / Е. Н. Піхота // Наук. вісн. Південно-українського держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського. – Вип. 4. – О., 1999.
31. Полат Е. С. Новые педагогические информационные технологии в системе образования / Полат Е. С. – М. : [б. и.], 1999. – С. 22.
32. Приступа С. Українські народні рухливі ігри, розваги та забави : методологія, теорія і практика / С. Приступа, О. Слимаківський, М. Лук'янченко. – Дрогобич : Вимір, 1999.
33. Програма “Україна – 2010”. – К. : [б. в.], 1999. – 92 с.
34. Рожерс Т. Професійна підготовка вчителя фізичного виховання у процесі взаємодії ВНЗ та школи / Т. Рожерс // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. пр. – Вип. 4. – Рівне, 2006. – С. 55–57.
35. Світельник І. Деякі проблеми впровадження інновацій у систему інформаційного забезпечення вищої фізкультурної освіти / І. Світельник // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. пр. – Вип. 4. – Рівне, 2006. – С. 61–62.
36. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособие / Г. К. Селевко. – М. : Народ. образование, 1998.
37. Симонов В. П. Диагностика личности и профессионального мастерства преподавателя : учеб. пособие для студ. педвузов, учителей и слушателей ФПК / Симонов В. П. – М. : [б. и.], 1995.

38. Смолюк І. О. Педагогічні технології : дослідження соціально-особистісного аспекту / Смолюк І. О. – Луцьк : РВВ “Вежа” ВДУ ім. Лесі Українки, 1999. – 294 с.
39. Театр фізичного виховання та оздоровлення дошкільнят : Авторський стиль роботи : [метод. рек.] / авт.-укл. М. М. Єфіменко. – К. : [б. в.], 1995.
40. Форми навчання в школі. Книга для вчителя / за ред. Ю. І. Мальованого. – К. : Освіта, 1992. – 160 с.
41. Цьось А. В. Українські народні ігри та забави / Цьось А. В. – Луцьк : Надстир’я, 1993.
42. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Шиян Б. М. – Ч. І, ІІ. – Т. : Навч. кн. – Богдан, 2004. – 272 с.
43. Ярошенко О. Г. Групова навчальна діяльність школярів : теорія і методика / Ярошенко О. Г. – К. : Партнер, 1997. – 193 с.

